

Fieldmanager

HET VAKBLAD VOOR SPORTVELDBEHEER

VELDBEEMD

Een niet te missen soort in je sportveld?

Recordtijd renoatie
van toplaag Grassmaster

Engerlingen
Pak ze nu aan!

Honkbalvelden
Duurzaam onderhoud

OptiVision LED van Philips brengt verlichting op niveau

‘De Sportas’ is een serie sportaccommodaties die de gemeente Amsterdam verticaal doorkruist. Het noordelijk gelegen Schinkeileiland is de thuisbasis van voetbalvereniging ASV Arsenal. Het sportcomplex - twee kunstgrasvelden, omgeven door een atletiekbaan - heeft aan uitstraling gewonnen nu de lichtmasten zijn uitgerust met OptiVision LED-verlichting van Philips.

In de kijker

Met ongeveer duizend actieve leden is ASV Arsenal een grote vereniging. De prachtig gelegen velden zijn zeven dagen per week in gebruik. De atletiekbaan rondom is van recente datum en heeft alles te maken met het nabijgelegen Olympisch Stadion. Omdat daar in 2016 het EK Atletiek wordt gehouden, is een inloopbaan op korte afstand vereist. “Tijdens de aanleg is meteen ook ons complex van kunstgrasvelden voorzien”, vertelt de voorzitter van ASV Arsenal Bert van de Rotte. “Dat de gemeente Amsterdam ons nu OptiVision LED-verlichting van Philips gunt, maakt me trots. Niet alleen valt de energierekening lager uit en zetten we een nieuwe stap in ons streven duurzaam te zijn, we spelen onszelf ook letterlijk in de kijker met efficiënte

verlichting.” Met een eenvoudig bedieningspaneel kan het sportpark naar wens geheel of gedeeltelijk worden verlicht, terwijl het voorheen ‘alles of niets’ was. Bert: “De lichtmasten zijn zó geplaatst dat de velden los van de atletiekbaan kunnen worden aangelicht of de velden onafhankelijk van elkaar. Bovendien is de verlichting meteen op volle sterkte en blijft het lichtniveau gedurende de levensduur – 20.000 uur, voorheen 4.000 uur - gehandhaafd.”

Prachtige blikvanger

Het sportcomplex op het Schinkeileiland is het eerste in Amsterdam dat met LED-verlichting van Philips is uitgerust. Voor Ron Ruijendaal, Coördinator Buitensportaccommodaties van de gemeente Amsterdam-Zuid, smaakt het pilot-

**Dat de gemeente
Amsterdam ons nu
OptiVision LED-verlichting
van Philips gunt,
maakt me trots**

toepassing van 400 Volt LED-drivers; de standaard bedrijfsspanning voor verlichtingsinstallaties op Nederlandse sportvelden. Waar LED-drivers tot dusverre op 230 Volt waren afgestemd en er dus aanpassingen nodig waren in de verdeelinrichting en bekabeling van lichtmasten, kan dat nu achterwege blijven. OptiVision is retrofit zeggend. Dat maakt een overstap nog eenvoudiger.”

**Het grote voordeel
van LED-verlichting is dat
het heel specifiek gericht
kan worden**

project naar meer. “We hebben lang gewacht op een LED-variant die uitwisselbaar is. Dat wil zeggen: LED-verlichting die per module vervangen kan worden zonder dat we daarvoor de complete mastverlichting hoeven uit te schakelen. Terugkijkend op de pilot, waarin ik met name ook de rol van installatiebedrijf Oostendorp Nederland wil benadrukken, kan ik zeggen dat we de Sportas een prachtige blikvanger hebben bezorgd.”

Retrofit

“Wat OptiVision LED op energie bespaart in vergelijking met conventionele sportveldverlichting? 40%. Inclusief dimmen naar verwachting zelfs 50%”, rekent Justin Ziyany voor. De Manager data-afdeling bij Oostendorp Nederland is bijzonder te spreken over de nieuwste generatie LED-armaturen voor sportvelden. “LEDs voor masten zijn tegenwoordig compacter en bieden een prettig, helder lichtbeeld, ideaal om sportprestaties bij te schijnen. Extra uniek aan dit project is de succesvolle

Interessante mogelijkheden

Op voetbalvelden is LED-verlichting al aan een voorzichtige opmars bezig, maar een atletiekbaan met LED? Dat is een primeur in Nederland. Lomme Siebenga, inspecteur en technisch adviseur bij de Atletiekunie, ziet interessante mogelijkheden. “Groot voordeel van LED-verlichting is dat het heel specifiek gericht kan worden. Er is weinig verstrooiing. In combinatie met in te stellen verlichtingsniveaus kun je precies de juiste accenten leggen. Bijvoorbeeld meer licht genereren om finishcamera's te ondersteunen. Of atletiekonderdelen zoals speerwerpen en kogelstoten op het middenterrein beter uitlichten, ook met het oog op veiligheid.”

Domino-effect

Met het scala aan voordelen verwacht Justin Ziyany een domino-effect waar het de overstap op LED-verlichting betreft. “Vooral nu steeds meer verenigingen voor kunstgras kiezen en velden daardoor intensiever kunnen worden gebruikt, is investeren in LED-verlichting bijzonder interessant.”

Ga voor meer informatie naar www.philips.nl/buitenverlichting of neem contact op via lichtmail@philips.com.

MASTERLINE

graszaadmengsels voor professionals

innoseeds

seeds - science - solutions

*Speciale 4turf actie.
Koop 4turf graszaad en
ontvang de **GRASSPION** met
NASA-technologie **GRATIS!** **

* Vraag naar de voorwaarden

HIGHTECH GRAS

De nieuwe standaard
voor sport en recreatie!

4x beter

- Betere ziekte tolerantie
- Betere droogte tolerantie
- Beter resultaat bij doorzaaien
- Betere start voorjaar

20 Recordtijd renovatie van topplaag Grassmaster

Bij wateroverlast en viltvorming op een natuurgrasveld of GrassMaster-veld biedt een topplaagrenovatie de oplossing. Hierna kan het veld weer jaren mee. Maar de traditionele renovatiemethode vraagt om een herstelperiode van tien tot twaalf weken en daarmee tijd en geduld. Met de Vibra-Sandmaster kan AH Vrij de topplaag binnen één week in topconditie brengen en is het veld direct weer bespeelbaar.

COLOFON

Greenkeeper - een uitgave van NWS NeWSTories bv- wordt zes keer per jaar in een oplage van 1.750 exemplaren verspreid onder (hoofd)greenkeepers, baancommissarissen, managers en bestuurders van golfaccommodaties, toeleveringsbedrijven, overheden en individuele abonnees.

Redactie & commercie

NWS NeWSTories bv
Fransstraat 41
6524 HT Nijmegen
T 024-3602454
F 024-3602464
I www.greenkeeper.nl
M info@greenkeeper.nl

Hoofdredacteur: Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Redacteuren: Santi Raats (santi@nwst.nl)
Kelly Kuenen (kelly@nwst.nl)
Vormgeving: Marie Cecile Oosterhout
Advertenties: Alberto Palsgraaf (alberto@nwst.nl)
Peter Jansen (peter@nwst.nl)

Redactiecommissie

Casper Paulussen, Lambert Veenstra, Gerard van der Werf, Peter Schalk, John van Hoesen, Arijan van Alphen

Abonnementen

€69,- per jaar. De abonnementsperiode loopt van 1 januari tot en met 31 december van ieder jaar en uw abonnement zal jaarlijks automatisch worden verlengd, tenzij uw schriftelijke wederopzegging uiterlijk 31 oktober voorafgaand aan de nieuwe abonnementsperiode in ons bezit is.

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze berusten bij Greenkeeper c.q. de betreffende auteur. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de uitgever worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, scan, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook. Greenkeeper wordt tevens elektronisch opgeslagen en geëxploiteerd. Alle auteurs van tekstbijdragen in de vorm van artikelen of ingezonden brieven en/of makers van beeldmateriaal worden geacht daarvan op de hoogte te zijn en daarmee in te stemmen e.e.a. overeenkomstig de publicatie- en/of inkoopvoorwaarden. Deze zijn bij de redactie ter inzage of op te vragen.

Gene markers als manier om het veredelingsproces te versnellen en voorsprong te maken

Het is bijna een open deur, maar het veredelen van gras is een tijdrovend proces. Volgens Niels Rolund, plant breeder bij wereldmarktleider DLF (waarvan ook het Nederlandse Innoseeds onderdeel is) duurt het al gauw vijftien jaar voordat een nieuw ras de hele cyclus van selecteren heeft doorlopen. DLF is nu gestart met het toepassen van markergenen om dit proces te versnellen.

Engerlingen: pak ze nu aan!

Engerlingen... dassen, kraaiachtigen en zwijnen zijn er verzot op en gaan er actief naar op zoek. Hoe voorkom je schade aan een golfbaan of een sportveld als gevolg van de aanwezigheid van deze engertjes? Bart van Kollenburg, salesmanager openbaar groen, golfbanen en sportvelden bij Vos Capelle, geeft tips over hoe en wanneer je ze het beste kunt bestrijden.

Return of the Roberine

Met de splinternieuwe Roberine F3 blaast machinefabrikant Votex in Enschede het legendarische merk Roberine nieuw leven in. De moderne Roberine F3 mag dan een volledig nieuw ontwikkelde zelfrijdende hydraulische klepelmaaier zijn, met de slogan 'The Mowing Company since 1951' legt Roberine een duidelijke link naar het verleden.

46

54

Eenpitters in sportadvies

Het viel de reactie van Fieldmanager op: de laatste twee, drie jaar liet een kleine stortvloed aan eenpitters in sportadvies zien. Jonge professionals die voor zichzelf een toekomst als adviseur zien. Vakblad Fieldmanager verzamelde een aantal van hen in het stadion van FC Utrecht. De centrale vraag was: hoe ontwikkelt de markt zich en hoe zien zij hun rol in dat geheel?

EN VERDER

- 8 Nieuws
- 15 Graszaad is een eerlijk product!
- 16 Line-up AT Machines nu compleet
- 18 Een grondstoffelijke maaier, maar dan net een slagje minder
- 24 Levensduur van kunstgrasvelden verlengen
- 29 Trainingsveld Oranje doorgezaaid met mengsel DSV zaden
- 33 De wondere wereld van kunstgras
- 38 Juridische helpdesk
- 42 Sla uw slag met duurzaam onderhoud op honkbalvelden
- 50 De toverbal die Scotts, oh nee Everris, oh nee ICL heet
- 51 Veldbeemd: een niet te missen soort in je sportveld?
- 58 Hoofredactioneel

VOLG ONS

twitter.com/fieldmanagement

facebook.com/bladfieldmanager

Amsterdam gaat 20 miljoen investeren

Amsterdam Sport gaat de komende vier jaar 20 miljoen investeren in de sportinfrastructuur van de stad. Alleen al in 2015 wordt er ruim vier miljoen (uit verschillende potjes) geïnvesteerd in de renovatie van natuur- en kunstgrasvelden. Het gaat hierbij om voetbal-, hockey- en korfbalvelden, openbare veldjes en tennisbanen, zowel renovatie als nieuwe aanleg. Dit alles komt bovenop de investeringen voor de renovatie van diverse atletiekobjecten voor het EK Atletiek in 2016. In de stadsdelen Oost, Noord en bij de Zuidas vinden de grootste investeringen in buitensportaccommodaties plaats. Niet alleen velden zullen worden aangepakt, maar ook wordt er een parkeerplaats aangelegd (sportpark IJburg) en een twaalf meter lange voetgangersbrug van het ene naar het andere complex (stadsdeel Noord). Bij een aantal velden worden diverse milieutechnische voorzieningen betrokken in de aanleg.

Daarnaast zijn er de nodige uitdagingen op het gebied van bereikbaarheid tijdens de ombouw van natuurgras naar kunstgras. De aan- en afvoer van materiaal, grond en zand moet zeer goed worden afgestemd op de in sommige gevallen slechte draagkracht van de ondergrond en de smalle dijken of oude nauwe staatjes waarover het transport moet plaatsvinden. Voor verschillende projecten wordt daarom gekeken naar alternatieve manieren om te bouwen.

Feyenoord heeft wederom het beste veld

Het veld van Feyenoord is door de aanvoerders uitgeroepen tot beste veld van de eredivisie. De veldencompetitie, die ieder jaar door de VVCS (de vereniging van contractspelers) wordt georganiseerd, werd dit jaar opnieuw door Feyenoord gewonnen. Fieldmanager Erwin Beltman en stadiomanager Rico Salomons ontvingen van VVCS-voorzitter Danny Hesp de kampioensschaal die bij de verkiezing hoort.

Een opvallende verandering in de top van de VVCS-competitie is de sprong voorwaarts van FC Utrecht. In 2014 stond deze club nog kansloos in het rechterrijtje. Nu staat de club – na Feyenoord en Ajax – op de derde plaats in de competitie. Dit zal alles te maken hebben met het feit dat de club dit jaar het onderhoud zelf ter hand heeft geno-

men. Opvallend is ook dat de zes kunstgrasvelden van de eredivisie allemaal onderaan bungelen. Je zou daaruit kunnen concluderen dat profvoetballers natuurgras hoger waarderen dan kunstgras, maar in de eerste divisie is dit bijna andersom.

Nieuwe velden voor Vitesse

Zowel het Gelredome als Vitesse-trainingsaccommodatie Papendal krijgt deze zomer nieuwe velden. Dat meldt Vitesse op zijn site. Beide locaties krijgen een hybride natuurgrasveld van GreenFields. De trainingsaccommodatie wordt daarnaast voorzien van een kunstgrasveld. Joost de Wit, algemeen directeur van Vitesse, laat op de site van de club weten verheugd te zijn over de keuze. 'Het is weer een belangrijke stap in de richting van de continuïteit en de realistisch-ambitieuze toekomst van onze club', aldus De Wit. De onderbouw van de velden wordt verzorgd door Agterberg. Dit bedrijf zal tevens het onderhoud gaan uitvoeren.

Grontmij overgenomen voor 354 miljoen

Het Nederlandse ingenieursbureau Grontmij zal zeer binnenkort van de Amsterdamse beurs verdwijnen in verband met overname door de Zweedse branchegenoot Sweco. Daarmee ontstaat het grootste ingenieursbureau van Europa, met een omzet van 1,6 miljard euro en tegen de 15.000 werknemers. Grontmij heeft het al enige jaren moeilijk. De afgelopen jaren werden regelmatig ontslagrondes doorgevoerd. Het bedrijf is onder andere sterk in openbaar groen en in deze sector heeft het veel last van de bezuinigingen door overheden. Volgens een mededeling op de website van Grontmij zouden beide bedrijven elkaar goed aanvullen en zou er weinig overlap zijn, zowel in activiteiten als geografisch. De overname zou daarmee ook relatief weinig banen kosten. Het is duidelijk dat Sweco bij de overname de bovenliggende partij is. Het hoofdkantoor van de nieuwe combinatie zal worden gevestigd in Stockholm. Ook zal de naam Grontmij als concernnaam verdwijnen.

Nieuwe veldverwarming voor De Graafschap

Clubs die uitkomen in de eredivisie moeten van de KNVB verplicht beschikken over veldverwarming. Invallende vorst is daarmee uitgesloten als reden om een wedstrijd af te gelasten. De Graafschap beschikte sinds een aantal jaren over een elektrische veldverwarming. Dit systeem heeft echter nooit naar behoren gefunctioneerd. Bij de vorige promotie van De Graafschap naar de eredivisie had de KNVB de club uit Doetinchem dispensatie te geven in afwachting van een oplossing om het systeem weer aan de praat te krijgen.

Nu De Graafschap opnieuw is gepromoveerd was meteen duidelijk dat de KNVB niet opnieuw dispensatie wilde geven en heeft De Graafschap opdracht gegeven aan VB Projects om een nieuw systeem aan te leggen.

De veldverwarming wordt in de lengte aangelegd zodat het niet nodig is de oude verwarmingslinten te verwijderen die ook in de lengterichting liggen. Met een molploeg wordt op een diepte van ongeveer 25 centimeter diep PE slangen met een diameter van 25 mm in de grond getrokken. Door deze leidingen stroomt warm water.

Robert Marks van VB Projects: 'We gaan het systeem zo inrichten dat we de stroomrichting van het water kunnen omdraaien zodat het veld egaal wordt opgewarmd. In het veld worden sensoren geplaatst die de temperatuur automatisch in de gaten houden.'

Op de foto de ondertekening van het contract tussen Matthijs Dam, financieel directeur van De Graafschap en Robert Marks van VB Projects.

Vitalphos

**Snelle dichtgroei
door sterke
wortelontwikkeling**

melspring

www.greencare-concept.nl

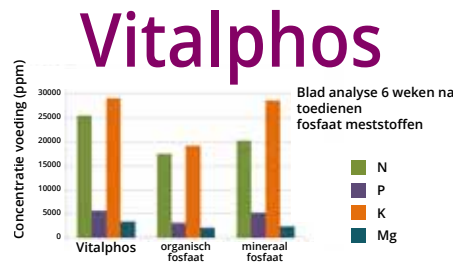
Samenwerking Mol Agrocom-Boonman en Dican Sport

Toeleverancier Mol Agrocom-Boonman groentech-
niek is per 1 mei 2015 een samenwerkingsverband
aangegaan met Dican Sport. Door deze samenwer-
king vult het bedrijf zijn bestaande productenpak-
ket aan. Dican Sport is een vooraanstaand bedrijf
op het gebied van sportveldbelijning, doelen,
netten en andere benodigdheden voor op en
rond het veld. De samenwerking resulteert onder
andere in één aanspreekpunt voor aanleg, onder-
houd en belijning. Dick Andeweg van Dican Sport
blijft voorlopig het aanspreekpunt voor advies en
verkoop. Mol Agrocom-Boonman groentech-
niek gaat per direct afleveren en factureren. Op termijn
zal Andeweg zijn vakkennis overdragen aan advi-
seurs Arjan van Bodegom en Bart Boot van Mol
Agrocom- Boonman.

Kamerleden verdeeld over Roundup

Er komt vooralsnog geen volledig verbod op
onkruidverdelger Roundup. Dat meldt de NOS op
basis van een Kamerdebat dat donderdag 28 mei
werd gehouden. Vanaf volgend jaar mag Roundup
niet meer gebruikt worden op verhardingen.
Van een volledig verbod is echter geen sprake.
Hoewel er in de Tweede Kamer vooralsnog geen
meerderheid bestaat voor een algeheel verbod,
bleek tijdens het debat van 28 mei dat de partijen

allerminst op één lijn zitten. VVD en CDA blijken
tegen een algemeen verbod; de overige partijen
hebben in meer of mindere mate hun twijfels over
uitstel van een verbod. 'Dat we nu, in deze plenaire
zaal van de Tweede Kamer, een debat voeren over
dit middel, waarvoor aanvankelijk maar liefst drie
bewindspersonen waren uitgenodigd, vindt de
VVD onzinnig en overbodig. Dat is onzinnig, omdat
van dit middel niet is aangetoond dat het scha-
delijk is', stelde Helma Lodders van de VVD. 'Het is
ook onzinnig omdat gemeenten, ondernemers en
mensen heel goed in staat zijn om zelf te beslis-
sen hoe ze hun weg, terrein of achtertuin willen
onderhouden. Het is tevens onzinnig omdat het
onmogelijk is om een verbod te handhaven.'
Jaco Geurts van het CDA stelde dat de onderbou-
wing van het IARC, dat onderzoek deed naar gly-
fosaat, wankel is. 'Eigenlijk stelt het IARC alleen de
vraag of glyfosaat kanker zou kunnen veroorzaken.
Waar het natuurlijk om gaat', stelt Geurts, 'is of het
een echt aantoonbaar risico vormt en welke dosis
we binnen kunnen krijgen.'

**Verhoogt
beschikbaarheid
nutriënten**

melspring

www.greencare-concept.nl

Staatssecretaris Wilma Mansveld zei eerder de
details van het WHO-onderzoek te willen afwach-
ten. Aan de hand van deze informatie zouden
ook het RIVM en het Ctgb een oordeel vellen.
Het achterliggende rapport is echter nog niet
gepubliceerd. Volgens Sharon Dijksma doen het
Ctgb en de European Food Safety Authority (EFSA)
op dit moment onderzoek naar glyfosaat. Beide
instanties kijken op verzoek van Dijksma naar de
herbeoordeling van Roundup. Het Ctgb zal daar-
naast ook uitspraken doen over Roundup op basis
van oppervlakteresultaten en eventuele normo-
verschrijding. Dijksma verwacht de Kamer vóór de
zomer te kunnen berichten over de resultaten.

Support In Sport komt met concurrent voor Grassmaster

Het hybride systeem Grassmaster van Desso
is in eigen land nooit overdreven succesvol
geweest. Waarschijnlijk zegt dat meer over
Nederland dan over het systeem an sich,
want in het Verenigd Koninkrijk is een Desso
Pitch – zoals deze velden in Engeland wor-
den genoemd – nog steeds onverminderd
populair. Er is zelfs een wachtlijst van vele
maanden voor de installatie van een dergelijk
veld en Desso – inmiddels onderdeel van
Fieldturf – investeert volop in nieuwe instal-
laties. Echte concurrenten kende het systeem
opvallend genoeg nog niet. Natuurlijk tim-
mert Greenfields aan de weg met Xtragrass,
maar dat is een fundamenteel ander systeem.
Het bedrijf Support In Sport zou nu binnen-
kort met een systeem komen dat vergelijk-
baar is met Grassmaster. Directeur George
Mullan van Support In Sport bevestigt het
bestaan van een dergelijke machine, maar
het zou volgens hem zeker geen kopie van de
Grassmaster-machine worden. De machine,
die in Nederland is gebouwd, is klaar; hij
wordt op dit moment aan de laatste praktijk-
test onderworpen en over enkele maanden
aan de markt gepresenteerd.

Vitalphos

**Bevat 100%
teruggewonnen
fosfaat**

melspring

www.greencare-concept.nl

ahvrij
Groen, Grond en Infra

Het beste uit drie werelden

Groen, grond en infra zijn de drie terreinen waarop AH Vrij zich in ruim vijftig jaar heeft ontwikkeld tot een betrouwbare partner van onder meer gemeenten, provincies, verenigingen, ingenieursbureaus en aannemers. Met een compleet en vernieuwd machinepark in eigen beheer is AH Vrij toonaangevend in haar branche.

- Aanleg en onderhoud van sportaccommodaties
- Milieuvriendelijk en gecertificeerd
- Natuur- en kunstgrasvelden
- Levering van dressgrond en dresszand

Stoelmatter 41
2292 JM Wieringen
0174 712 555
info@ahvrij.nl
www.ahvrij.nl

Met hoogwaardige gecontroleerd vrijkomende meststoffen, zoals Osmocote®, Sierrablen®, Sportsmaster en Agrobien®, en water-oplosbare meststoffen, zoals Peters en Agroleaf Power, speelt ICL Specialty Fertilizers een leidende rol in de sierteelt, Openbaar groen, Golf en Sport en gespecialiseerde vollegrondsteelten (groenten en fruit) door het leveren van kwalitatieve en innovatieve producten. ICL Specialty Fertilizers heeft wereldwijd meer dan 900 mensen in dienst. Met een sterk team van meer dan 200 mensen in het veld, die nauw in contact staan met onze distributiepartners, telers en eindgebruikers, heeft ICL Specialty Fertilizers een unieke positie. ICL Specialty Fertilizers is onderdeel van de ICL Group.

Voor ons hoofdkantoor in Waardenburg bestaat een vacature voor:

Segment Sales Coördinator T&A

Deze functie is zowel technisch als commercieel gerelateerd en wij zoeken hiervoor een enthousiaste teamplayer die samen de schouders onder de verkoopdoelstellingen wil zetten.

Meer weten?

De profielschets van deze vacature en wat we je kunnen bieden, vind je op de websites van de Greenkeeper en Fieldmanager.

Voor meer informatie kan je contact opnemen met dhr. John Feyaerts, Country Sales Manager:
T. 06 53 43 12 52 / E. john.feyaerts@everris.com.

Geïnteresseerden kunnen hun sollicitatiebrief, voorzien van CV, vóór 30 juni richten aan: Ellen Arendonk, Human Resources Coördinator: ellen.arendonk@everris.com. Voor meer informatie over ICL Specialty Fertilizers, ga naar www.icl-sf.com / of www.icl-group.com.

Where needs take us

ICL Specialty Fertilizers

Single Side Spinner Redexim

Redexim heeft zijn assortiment uitgebreid met een nieuw opzetstuk voor topdressing. De nieuwe Single Side Spinner is toepasbaar op de Rink-topdressers en geschikt voor lichte en zware spreading van zand. Met de bestaande dual spinner-kit zorgt het opzetstuk voor een centrische spreiding achter de machine. De nieuwe Single Side Spinner is in staat het zand zowel naar één kant als achter de machine te strooien. De verspreidingsdikte en -breedte kunnen aangepast worden met hydraulische regulatoren. De stand van de deflector plate kan aangepast worden aan de spreidrichting. Deze nieuwe technologie stelt gebruikers in staat zand op moeilijk bereikbare plaatsen te strooien en bunkers meer uniform te vullen. Daarnaast hoeven tees en greens (afhankelijk van de omvang) niet meer bereiden te worden met zware topdressing-machines. Het model kan bevestigd worden op de Rink-modellen DS550, DS800, DS1200 en DS2000.

Smashcourt van CSC naar Domo

Afgelopen maanden heeft C.S.C. Ceelen Sport Constructie met het Belgische Domo Sports Grass een overeenkomst gesloten over de overname van merk Smashcourt en het Nederlandse dealer-netwerk dat hieraan vasthangt. Smashcourt zou volgens de opgave van André Ceelen van C.S.C. en Bas Reinds van Domo nog steeds marktleider zijn op het gebied van roodzand tennis. Meer dan vijftig procent van de roodzand tennisbanen zou in 2014 onder het label Smashcourt zijn verkocht. In 2014 gaat dan om ongeveer veertig Smashcourt banen op een totaal van 70 roodzand banen. Vanaf 2004 zouden in meer dan 1000 Smashcourt banen zijn geïnstalleerd. André Ceelen over de verkoop van Smashcourt: 'We zijn er als C.S.C. achter gekomen dat de rol van fabrikant ons niet ligt. Wij zijn

goed in sportconstructies, maar dat is niet hetzelfde als het bouwen van een merk en internationaal uitbreiden van een dealernetwerk.' Bas Reinds van Domo: 'Als Domo willen wij graag doorgroeien. Zowel in Nederland als op de internationale markt. Smashcourt biedt die mogelijkheid. Omdat we daarnaast ook het bestaande dealernetwerk met daarin Pluim Sports, Rooden en C.S.C. over kunnen nemen en hebben we meteen een fors volume.' Naast Smashcourt banen zal Domo ook de wit-zand velden voor deze partners gaan produceren.

Bam verkoopt Nootenboom Sport

Eerder klonken al geruchten, maar nu is het officieel: Bam neemt afscheid van Nootenboom Sport. Bam Infra heeft dochteronderneming Nootenboom Sport bv verkocht. Het bedrijf is overgenomen door D.R. Nootenboom holding bv en Drechtmolen Holding bv. Dat maakte Bam bekend. Bam ziet naar eigen zeggen onvoldoende mogelijkheden om de activiteiten van Nootenboom Sport verder uit te bouwen en acht de toegevoegde waarde voor de onderneming gering. De transactie heeft betrekking op de onderhanden werken, het materieel en vijf medewerkers. Nootenboom Sport, gespecialiseerd in aanleg en onderhoud van sportaccommodaties, haalde de afgelopen jaren een omzet van zo'n 8 miljoen.

Nieuw jasje voor vakblad Fieldmanager

U heeft het goed gezien, vakblad Fieldmanager is in een compleet nieuw jasje gestoken! Fieldmanager is het leidende vakblad voor sportveldbeheer. Die rol wil het graag behouden, maar daarvoor is het natuurlijk noodzakelijk om af en toe te investeren en innoveren. Dat geldt niet alleen voor de website, maar ook voor het gedrukte blad. Als onderdeel van het nieuwe uiterlijk is tevens een volautomatische enquêtemodule gelanceerd. Hiermee willen we achterhalen wat u vindt van onze bladen. Heeft u opmerkingen en/of suggesties? Vul de enquête in op Fieldmanager.nl!

www.smitsveldhoven.nl

Wie scoort het hoogst op duurzaamheid?

Aannemersbedrijf

Van Wijlen is al 80 jaar de specialist en betrokken partner in infra, milieu, sport en groen. Met roots in de cultuurtechniek, aanleg van wegen en infra plus een schat aan ervaring bent u altijd verzekerd van het beste resultaat. Door toepassing van innovatieve methoden en de meest geavanceerde apparatuur heeft van Wijlen het certificaat CO₂-prestatieladder niveau 5 behaald: een schaal die aangeeft hoe duurzaam een bedrijf is in het terugdringen van CO₂-uitstoot.

Kijk voor meer informatie op www.vanwijlen.eu of bel 0416-279569.

Van Wijlen

Infra | Milieu | Sport | Groen

Grondig in velden en wegen

Aannemersbedrijf Van Wijlen B.V.
Heistraat 112a | 5161 GJ Sprang-Capelle
(0416) 27 95 69 | www.vanwijlen.eu

Kunstgrasveld vervangen of repareren?

Specialist in:

- ✓ Repareren (brand)schade
- ✓ Vervangen doelgebieden
- ✓ Verwijderen kunstgras toplaag
- ✓ Scheiden kunstgras/infill

bel voor gratis advies

0320 214 145

www.artgrassrecycling.nl

een initiatief van

Park en Sport Cirkelmaaiers

Met werkbreedtes van 1.4mtr tot 6.1mtr

Voor meer informatie, bezoek de website

EFFICIËNTIE & PRECISIE

De wens is in de laatste jaren onveranderd gebleven: sportvelden moeten mooi groen, strak, vlekkeloos worden, en dat **binnen no-time!**

De Vredo Sport- en SUPERcompact-serie doorzaaimachines hebben (door)ontwikkelingen ondergaan, welke in twee woorden tot uitdrukking komen: **EFFICIËNTIE & PRECISIE**.

Maak nuttig en economisch gebruik van uw tijd, investering en graszaad! Deze Vredo Doorzaaimachines vereisen (opnieuw) ervaren te worden. **Vraag ons om een demo...**

Ook efficiënt in transportbewegingen

+31 (0) 488 411 254
verkoop@vredo.com
www.vredo.nl

Beeld: Vredo 2,2 meter SUPERcompact Doorzaaimachine meest optimale 3,5 cm zaaiïstand

Dollarspot resistent gras

De Michigan State University heeft een nieuwe cultivar gepresenteerd. 'Flagstick' zou bestand zijn tegen dollarspot. Dat meldt de universiteit op haar site. De universiteit presenteert het nieuwe ras naar aanleiding van twintig jaar onderzoek, waarbij gezocht werd naar een turfgrass dat resistent is tegen de meest voorkomende ziektes op golfbanen in Noordoost-Amerika. Bij langetermijnproeven op diverse plekken in Michigan toonde Flagstick zich resistent tegen dollarspot. Volgens Gordon LaFontaine, *executive director* van de Michigan Turfgrass Foundation, levert een ras dat resistent is tegen dollarspot financiële voordelen op. Bovendien vermindert het de impact op het milieu, omdat er minder fungiciden gebruikt hoeven te worden. Het Amerikaanse Pickseed USA, partner in het onderzoek, brengt nog dit jaar een eerste hoeveelheid Flagstick op de markt.

Kybys ondersteunt gemeenten met MOP

Goed inzicht in het benodigde onderhoud van buitensportaccommodaties en de daarmee gepaard gaande investeringen is erg waardevol. Hiermee wordt immers voorkomen dat gemeenten voor verrassingen komen te staan.. In veel gemeenten zijn bovendien de sportverenigingen zelf deels

verantwoordelijk voor het onderhoud. Een actueel Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) is dan een goed instrument om grip te krijgen en behouden op adequaat onderhoud van de buitensportaccommodaties. Maar hoe gaat Kybys daarbij te werk? Ten eerste wordt het gewenste onderhoudsniveau bepaald. Vervolgens wordt een kwalitatieve en een kwantitatieve beoordeling van de sportvelden en overige inrichting op de buitensportaccommodaties uitgevoerd. Hierbij worden de sportverenigingen nadrukkelijk betrokken. De accommodaties worden beoordeeld aan de hand van de Kwaliteitscatalogus Buitensportaccommodaties (KKB). De drie pijlers daarbij zijn functionaliteit, veiligheid en esthetica. De beoordeling van de velden vindt plaats op basis van het door Kybys ontwikkelde stoplichtmodel. Dit houdt in dat de verschillende kwaliteitsaspecten van een veld worden beoordeeld. Die waarden worden opgenomen in het model. Op basis van kleurcodering wordt aangegeven of het kwaliteitsaspect wel of niet voldoet aan het gewenste onderhouds- en gebruiksniveau. Dit stoplichtmodel is afgestemd op het ambitieniveau van de betreffende gemeente. Ook kunnen sportvelden onderling met elkaar worden vergeleken en is de kwaliteit van de sportvelden inzichtelijk. Dit geheel vormt de input voor het MOP en hiermee kan gericht worden gestuurd op het onderhoud waardoor de efficiëntie en effectiviteit van het onderhoud toeneemt.

Irado aan de slag met de Sandspreader 300

Woensdag 20 mei nam Henk Benard, teammanager onderhoud, sport en recreatievelden bij Irado, de GKB Sandspreader 300 in gebruik. De Sandspreader zal vooral ingezet worden op de sportvelden in de gemeente Schiedam, waar Irado al jaren het onderhoud van de intensief gebruikte sportvelden verzorgt. Dit werk vraagt om een aangepaste en flexibele onderhoudsfrequentie, diverse cultuurtechnische werkzaamheden, maar ook goed materieel. De Sandspreader is ontworpen om een grote verscheidenheid aan materialen, van zand tot strooisel, gelijkmatig over velden te verspreiden. De V-vormige zandbunker zorgt voor een efficiënte werking en een verbeterde wendbaarheid. Het zand wordt via de transportband naar de mechanisch afstelbare doseerklep geleid, waarna de dubbele hydraulisch aangedreven schotelstrooier zorgt voor een perfecte zandverdeling op het veld. De machine kan overal worden ingezet dankzij de vier pendelende ballonbanden. Deze zorgen voor een optimale bodemdruk, zodat de ondergrond minimaal wordt belast. Als extra optie kan de GKB Sandspreader 300 worden geleverd met hydraulische afdekkleppen.

GEEF UW KUNSTGRASVELD EEN TWEEDE KANS!

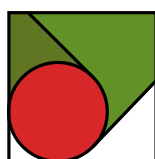
Vaak worden complete kunstgrasvelden vervangen, terwijl slechts een **klein deel** van het veld versleten is, of omdat het veld niet meer aan de huidige **normen** voldoet. Wij zijn van mening dat ieder veld een tweede kans verdient. Met een relatief **kleine investering** kunnen wij uw veld opwaarderen volgens de KNVB en FIFA normen en de **gebruiksduur** van uw veld met **3 tot 5 jaar verlengen!**

Waarom zou u een heel veld vervangen als alleen de doelgebieden versleten zijn. Wij kunnen, geheel naar uw wensen, een deel van het penalty gebied vervangen met nieuw kunstgras dat geschikt is voor deelrenovaties van kunstgrasvoetbalvelden.

Transplantatie is ook een mogelijkheid. Vaak is het veld namelijk versleten rond de penaltystip en in de doelgebieden, terwijl het kunstgras van de achteruitlopen nauwelijks versleten is. Het kunstgras van het doelgebied wordt dan omgeruild met het kunstgras uit de achteruitlopen. Op deze manier zal het gehele speelveld bestaan uit hetzelfde kunstgras en ontstaat er ook geen kleurverschil.

Uiteraard kunnen er ook **kwaliteitsverbeteringen** worden toegepast, zoals het verversen of vervangen van uw huidige zand en rubber infill. Hierdoor worden er weer betere speeieigenschappen gecreëerd. Daarnaast neemt ook de kans op blessures af en neemt het spelcomfort toe.

Door het toepassen van één van bovenstaande revitalisering komen de speeieigenschappen van het bestaande veld ook weer dicht bij de speeieigenschappen van uw nieuwe velden te liggen. Daarbij zal een opgeknapt veld weer vaker bespeeld worden, waardoor een betere spreiding van het gebruik van de velden ontstaat.

J&E SPORTS

AANLEG | ONDERHOUD | LANDSCAPING

WWW.JENESPORTS.COM

INTERESSE?
Vraag dan onze
folder aan of neem
contact met ons op
voor een geheel
vrijblijvende
offerte.

Fleet sportveld- belijning gewoon verkrijgbaar

Fleet linemarkers uit Engeland laat zijn klanten niet in de steek en is vanaf heden leverbaar bij Milati Grass Machines BV uit Papendrecht. Milati heeft ervaring met het professionele belijningsproduct uit Engeland. Toen het dealerschap voor Nederland vrijkwam werd Milati benaderd om hun expertise te gebruiken voor de Nederlandse markt. Milati is een bedrijf met ervaring in de voetbal- en golfwereld.

Product of the Year Award 2015 voor de Top Changer

De VGR Top Changer is in het kader van 'WhatKit?' gekozen als beste Turf Care Product of the Year 2015. Dat meldt Horticulture Week, initiatiefnemer van WhatKit? Op het platform WhatKit? wordt informatie gegeven over verschillende machines. Daarnaast worden machines uit diverse sectoren onderworpen aan testen. Het product van VGR werd naar aanleiding hiervan als beste gekozen uit dertig producten voor turfonderhoud, die allemaal op de Engelse markt werden geïntroduceerd tussen december 2013 en december 2014. De jury was onder meer te spreken over de multifunctionele toepassing van de Top Changer. 'Deze machine spreekt ons vooral aan omdat het daar-

mee mogelijk is om te beluchten en tegelijkertijd zand, *wetting agents*, voedingsstoffen en andere hulpstoffen in te brengen, terwijl het apparaat een minimale verstoring veroorzaakt,' stelt een van de juryleden.

AH Vrij presenteert nieuwe Vibra-Sandmaster

Na een topaagrenovatie direct spelen op een natuurgrasveld of GrassMaster-veld? AH Vrij maakt het mogelijk met de nieuwe Vibra-Sandmaster. Met de Vibra-Sandmaster kan zand in de bodem geïnjecteerd worden zonder beschadigingen aan de toplaag toe te brengen. Zonder deze machine

vraagt een topaagrenovatie al snel om een herstelperiode van twaalf weken. Met de Vibra-Sandmaster zijn problemen met wateroverlast in vijf dagen verholpen en is het veld direct bespeelbaar. In opdracht van de gemeente Noordwijk is de Vibra-Sandmaster inmiddels succesvol ingezet op het hoofdveld van voetbalvereniging SJC.

GRAS GROEN
ADVIES RECREATIE
SPORT

**ADVIES
ONDERHOUD
SPORTVELDEN?**

**WIJ REGISSEREN
UW SPORT
ACCOMMODATIE
IN TOP CONDITIE**

GRAS ADVIES IS
ONDERDEEL VAN
dag.nl
de dagelijkse
mediahuis

074 2020 258
www.grasadvies.nl

Line-up AT Machines nu compleet

Drie jaar geleden stonden Bram van Stralen en Edwin Sol van AT Machines op de cover van dit vakblad. Als fabrikant van oogstmachines voor de tuinbouw waren zij bij de zoektocht naar een nieuwe markt op kunstgrasonderhoud gestuit. Hun belofte toen: binnen twee, drie jaar hebben wij een complete line-up kunstgrasmachines klaarstaan.

Auteur: Hein van Iersel

Aan die belofte lijken de heren zich gehouden te hebben. Op de laatste Demodagen Sportvelden liet importeur Voets de belangrijkste onderdelen van de line-up zien. De meeste zijn niet nieuw, maar het was wel het eerste keer dat de complete line-up op deze manier getoond werd. Artificial Turf Machines, kortweg AT Machines, produceert kwalitatief hoogwaardige kunstgrasreinigingsmachines die geschikt zijn voor ongeveer alle typen kunstgrasvelden.

De Surface Master is een oppervlaktereiniger, die oppervlaktevervuiling van een sportveld haalt. De chauffeur van Voets maakt een rondje en het lijkt te kloppen. Er wordt veel gerookt op en om

de velden in Utrecht. Maar naast peuken liggen er ook glas, steentjes, zaden en pitten en alle andere denkbare vervuiling groter dan vier millimeter.

De Surface Master heeft een werkbreedte van 1,6 meter, hangt in de driepuntshef van de trekker en loopt op twee loopwielen. Het ene loopwiel drijft een vierzijdige borstel aan; deze borstel veegt de toplaag van de infill met de vervuiling die daarop en -in ligt op de schudzeef. Het andere loopwiel drijft de schudzeef aan.

Een andere machine die geschikt is voor het wekelijks onderhoud van alle typen velden, is de Rake Master. Ook deze wordt gedragen in de driepuntshef van een trekker en loopt op twee loopwielen. Twee handmatig verstelbare draaistangen aan de

loopwielen zorgen voor een eenvoudige verstelling van de werkdiepte.

Een machine speciaal voor tennisclubs is de Court Master, de eerste AT-machine die op de markt kwam. Dit is een borstelmachine van 1,2 meter breed. Hij is geschikt voor het wekelijks verwijderen van vervuiling en het loshouden van de infill van kunstgrastennisbanen.

Een machine die vooral geschikt is voor het intensieve werk, is de Field Master, een dieptereiniger voor het jaarlijks onderhoud van alle typen velden. Indien gewenst kan hij de volledige infill-laag opnemen en reinigen. Ook deze machine hangt in de driepuntshefinrichting van de trekker. De diep-

Een machine die vooral voor het intensieve werk geschikt is, is de Field Master, een dieptereiniger voor het jaarlijks onderhoud van alle typen velden

te-instelling gaat met een verstelsysteem op de loopwielen. De vierzijdige borstel wordt aangedreven door een aftakas; hierdoor gaat de draaisnelheid van de borstel omhoog. De borstel is gemonteerd in een tunnel, waardoor er een zuigende werking wordt gecreëerd. Als de borstel afgesteld wordt op een werkdiepte van één centimeter, zal er door deze zuigende werking twee centimeter infill uit de mat worden gehaald.

Net als bij de Surface Master wordt de infill op de schudzeef gegooid. Deze zorgt ervoor dat het rubber of het zand teruggegooid wordt op het veld en het vuil getransporteerd wordt naar de opvangbak. Een andere machine die geschikt is voor het jaarlijkse onderhoud van tennis-, korfbal- en hoc-

keyvelden, is de Side Master. Bij deze machine is een borstelplaat gemonteerd aan een kokerbalk. Hiermee kun je onkruid verwijderen en infill die tegen de rand ligt, het veld op poetsen. Met de Brush Master kun je het zand met het mos en de algenvervuiling volledig los borstelen tot op de backing van de mat.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5294

Een grofstoffelijke maaier, maar dan net een slagje minder

Nieuwe lichting Major Roller Mowers past nu ook op compacts

In onze familie is het *not done* om elkaar lomp te nomen. Wij gebruiken het woord grofstoffelijk. Het is hetzelfde en betekent hetzelfde, maar klinkt net wat vriendelijker. Met sportveldmaaiers die met 40 of 50 kilometer per uur achter een bovenmaat Fendt of John Deere van sportveld naar sportveld hobbelen, is eigenlijk hetzelfde aan de hand. Zo'n machine haalt het volgende seizoen alleen als hij lomp, pardon, grofstoffelijk is gebouwd.

Auteur: Hein van Iersel

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5295

De Swift Roller Mower is leverbaar met en zonder opklapbare zijdekken.

Het Ierse merk Major heeft dat principe altijd goed begrepen met zijn Roller Mowers. Cirkelmaaiers met een hoge capaciteit, die door de grofstoffelijke bouw ook nog eens prima bestand zijn tegen het gebonk in de driepuntshet.

Major liet op de laatste Demodagen Sportvelden in Utrecht een nieuwe versie van deze maaiers zien. De principes blijven hetzelfde. Dezelfde bouw, maar dan alles net een slagje minder, zodat het voortaan ook mogelijk is een Major achter een forse compact te hangen. Volgens verkoopleider Johannes Ballast van Major wordt het verschil gevormd door de slimmere manier van bouwen: minder zwaar ijzer, maar door de juiste bouw zou de nieuwe lichting maaiers even stijf en sterk zijn als de grote broers. Ook de belangrijkste *feature* van Major, de rol aan de achterzijde die zorgt voor de finish van een kooimaai, is aanwezig. Major heeft de nieuwe generatie gedoopt met de naam Swift, wat zoiets betekent als snel en makkelijk. Ook andere ontwerpprincipes zijn gebleven, zoals een gemakkelijke manier van hoogteverstelling, en tandkasten in plaats van snaren om de messen op tijd te zetten.

Johannes Ballast, Major.

BESTRIJDEN VAN ENGERLINGEN

Voor het effectief bestrijden van engerlingen is verstand van zaken een vereiste. Soort, populatie en tijdstip van bestrijden zijn cruciaal. Vos Capelle is dé adviseur en tevens uw leverancier op het gebied van effectieve gewasbescherming.

NIET ALLEEN DE PRODUCTEN, ÓÓK DE KENNIS VOOR EEN GEZONDE GROEI VAN BOMEN, PLANTEN EN GRAS.

Hoofdstraat 35 | Sprang-Capelle | 0416 - 311 326 | www.voscapelle.nl

Natuurlijk goed

Het hoofdveld van SJC: voorheen een knollenveld, na bewerking met de Vibra-Sandmaster een prachtig speelveld.

Recordtijd renovatie van toplaag Grassmaster

Veld bespeelbaar na vijf dagen na onderhoud met Vibra-Sandmaster

Bij wateroverlast en viltvorming op een natuurgrasveld of Grassmaster-veld biedt toplaagrenovatie een oplossing. Hierna kan het veld weer jaren mee. Maar de traditionele renovatiemethode vraagt om een herstelperiode van tien tot twaalf weken en daarmee tijd en geduld. Met de Vibra-Sandmaster van Redexim zou het mogelijk zijn de toplaag binnen één week in topconditie brengen en is het veld direct weer bespeelbaar. AH Vrij is een van de bedrijven in Nederland die deze machine in de schuur heeft staan.

Auteur: Esther van Andel

Een goed aangelegd Grassmaster-veld of natuurgrasveld gaat gemiddeld zo'n dertig jaar mee. Regelmatig onderhoud houdt het speelveld in topconditie. Toch kan de toplaag ontregeld raken door veelvuldig gebruik, viltvorming door het achterblijven van grassdelen die niet goed verteren en sedimentontmenging. Hierdoor raakt de cultuurtechnische werking van het veld verstoord en ontstaat wateroverlast. Dat komt de grasontwikkeling niet ten goede. Bovendien leidt dit tot een veld dat slecht of niet bespeelbaar is. De problemen verergeren als gebruikers ondanks de wateroverlast toch gebruik blijven maken van het veld.

Kapitaalvernietiging

'Om verstopping en wateroverlast te voorkomen, moet de toplaag van een natuurgrasveld eens in de tien jaar opnieuw worden gemengd', licht Henk

Slootweg, projectleider bij AH Vrij, toe. 'Vanwege de kunstgrasvezels is dit bij een Grassmaster-veld niet mogelijk. In de praktijk zien we dat veel van deze velden op de lijst van te renoveren velden terechtkomen of door kunstgras worden vervangen. Dat laatste is zonde. Vervanging van het veld blijkt in veel gevallen niet nodig. De problemen zijn op te lossen door de toplaag eens goed onder handen te nemen. Met andere woorden, het is dus enorme kapitaalvernietiging als die natuurgrasvelden niet op tijd worden onderhouden of plaats moeten maken voor kunstgrasvelden. Bovendien nemen natuurgrasvelden net als bos veel CO2 op. Het is dus veel duurzamer om een natuurgrasveld of Grassmaster-veld op orde te houden.'

Toplaagrenovaties Grassmaster

Om de waterdoorlatendheid van de toplaag te

verbeteren, moet de kwaliteit van de onderlaag bekend zijn. Blijkt uit onderzoek goed dat die goed is, dan kunnen de problemen met een toplaagrenovatie worden verholpen. Vanaf 2000 deed AH Vrij dat met Fieldtopmaker en eventueel een zware verticuteermachine: een zelfontwikkelde techniek waarbij de vegetatielagen op het veld diep werden uitgeharkt en vervolgens werden verwijderd tot op de wortel. Na deze behandeling was de toplaag weer vrij van materialen en kon het water na een regenbui weer in de grond wegzakken. Dat resulteerde in een stroever veld en grasplantjes die zich 's zomers beter ontwikkelden. Tot grote vreugde van AH Vrij bleek dit het ei van Columbus. Het bedrijf mocht hiermee toplaagproblemen van velden in heel Nederland verhelpen. 'Door in de loop der jaren wat meer te experimenteren, kwamen we erachter dat de grasvegetatie langer goed

De Vibra-Sandmaster bestaat uit een schudfrees met sleuenvulmachine.

blijft als je de mat elk jaar vaker belucht. Bovendien is het speelgevoel van de gebruiker daarmee een stuk beter, omdat het veld zacht blijft; vervolgt Slootweg. 'Er zijn clubs die bij hevige regenval en wateroverlast toch gebruikmaken van de velden. Gebeurt dit op locaties waar het onderhoud door diverse oorzaken slecht wordt uitgevoerd, dan ontstaan er tot 10 centimeter onder het oppervlak vaste compostlagen en andere vervuiling. Deze velden vragen dringend om een nieuwe oplossing die de storende lagen doorbreekt. De optie om de toplaag af te scheren, te beluchten en te vertidraineren in de eerste drie centimeter is niet toereikend. Breng je geen nieuw mengmateriaal aan, dan worden die storende lagen namelijk nog steeds niet doorbroken.'

Vibra-Sandmaster

Voor AH Vrij vormde dat de aanleiding om te inves-

teren in nieuw materieel: een machine waarmee wél bodemverbeterend materiaal kan worden aangebracht in een Grassmaster-veld en waarmee tegelijkertijd wordt belucht. Het resultaat is de Vibra-Sandmaster, een flinke machine die sinds april 2015 een plek inneemt in het wagenpark van de Wateringse onderneming. De Vibra-Sandmaster bestaat uit een schudfrees met een sleuenvulmachine. Bij de nieuwe werkwijze van de toplaagrenovatie verwijdert AH Vrij eerst de vegetatielaag die op de vezels van het veld zijn ontstaan door de grasmat af te scheren. De volgende stap in de toplaagrenovatie is het maken van zandsleuven. AH Vrij breekt hiermee het Grassmaster-veld open en maakt in één werkgang zandsleuven tussen de vezels in de bodem en injecteert desgewenst bodemverbeterende middelen tot 25 centimeter diepte, zonder beschadigingen toe te brengen aan de toplaag. De doorwortelbare laag met vezels

Een goed aangelegd
Grassmaster-veld of
natuurgrasveld
gaat gemiddeld zo'n dertig
jaar mee

- SUPER ZUINIG
- Zeer hoge dekkingsgraad
- Uiterst kostenbesparend
- Niet meer mengen
- Ultra Hoge druk (40bar-60bar)
- Ultra fijne verneveling
- Veel snellere droogtijd
- Grote tijds winst
- Ecologisch verantwoord

BELEEF DE TOEKOMST...

... met de airless ultrahogedruk technologie van de Graco Fieldlazer S90. Een druk van 40 tot 60 bar zorgt voor een optimale deeltjesverdeling. Zo krijg je wittere lijnen met minder verf.

Daarom nomineerde het Nederlandse vakblad Fieldmanager de Graco Fieldlazer S90 als sportveldinnovatie van het jaar 2014.

EXP **-LINE**
voetbalmateriaal.com

EXPOLINE - voetbalmateriaal.com | Havenlaan 9 | B-3980 Tessenderlo
Tel. +32 (0) 13 77 62 00 | Fax +32 (0) 13 77 89 00
www.expoline-benelux.com | www.voetbalmateriaal.com

krijgt hierdoor voeding, waardoor het opnieuw aangebrachte graszaad zich sneller en beter kan ontwikkelen. De sleuven bovengronds zijn maximaal 1 centimeter breed. Omdat de zandsleuven tot bovenin de toplaag reiken, is het oppervlaktewater direct af te voeren naar de onderliggende zandconstructie. Na een flinke regenbui is het veld dan snel droog en bespeelbaar. Tot slot volgt het egaliseren en inzaaien. Met slepen krijgt het veld de kwaliteit terug die het bij de aanleg had. En het doorzaaien stabiliseert de ontstane zandsleuven en bevordert de speeltechnische eigenschappen van het veld.

Direct bespeelbaar

De grote winst? Hiermee wordt de toplaag van een

veld voor voetbal, rugby, softbal, honkbal en golf in recordtempo in topconditie gebracht. Zonder deze machine vraagt een toplaagrenovatie al gauw een herstelperiode van tien tot twaalf weken. De Vibra-Sandmaster zou het probleem in slechts vijf dagen oplossen. 'Daarna is het veld direct bespeelbaar, en kan de onderlaag en de drainage nog wel dertig jaar mee', aldus Slootweg. Tijdens een veldproef bij Rugbyclub Delft moest de machine zijn nut voor het eerst bewijzen. De club kampte al jaren met een slechte waterdoorlatendheid van het hoofdveld. Een betere proeftuin voor de Vibra-Sandmaster kon AH Vrij zich niet wensen. Onder toezien oog van het clubbestuur kreeg het slechtste deel van het natuurgrasveld begin mei een toplaagrenovatie. Toen AH Vrij na ruim twee weken

terugkwam voor een bespreking, uitgerekend na een weekend vol neerslag, lag het proefvak er uitstekend én droog bij.

Hoofdveld bij SJC

In dezelfde week maakte de Vibra-Sandmaster van AH Vrij zijn eerste officiële gang. In opdracht van de gemeente Noordwijk werd de machine ingezet op het hoofdveld van voetbalvereniging SJC. Door diverse oorzaken verkeerde de toplaag in een zodanig slechte staat, dat erop voetballen bijna onmogelijk was. Afkeuring was dan ook eerder regel dan uitzondering. Aan AH Vrij om daar verandering in te brengen. Slootweg: 'De werkzaamheden voor de toplaagrenovatie startten op woensdag 6 mei. Op vrijdag 8 mei konden we het veld doorzaaien, waarna het beregend kon worden. Tegen alle weersvoorspellingen in viel er de maandagochtend daarop uitzonderlijk veel regen. De vraag was of het behandelde veld hiertegen bestand was. Opdrachtgever Cees Kraijenoord van de gemeente Noordwijk kwam tegen het mid-daguur met het antwoord. Een toegezonden foto toonde een kerngezonde grasmatt. "Binnen een paar uur droog", stond erbij. Twaalf dagen na het afronden van de toplaagrenovatie ging ik langs voor controle. Het resultaat mag er zijn: na regen is de grasmatt snel droog en het graszaad is prachtig opgekomen. Bovendien kon de Samenloop voor Hoop die op 13 en 14 juni op het hoofdveld van SJC plaatsvond gewoon doorgaan, zonder noemenswaardige schade.'

Henk Slootweg, projectleider bij AH Vrij.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5283

VAN OOSTEN
BEREGENINGSSYSTEMEN

Vlotlaan 186 • 2681 TV • Monster
T 0174-670 230 • F 0174-670232
info@vanoostenberegening.nl

PERFECTIE IN BEREGENING Voor sportaccommodaties, siertuinen en parken

www.vanoostenberegening.nl

Levensduur van kunstgrasvelden verlengen

De laatste strohalm in de kunstgrasmarkt ziet in ieder veld een uitdaging

Het Gelderse bedrijf Silica Nova kan kunstgras zodanig revitaliseren dat het nog jaren mee kan. Het heeft speciale machines ontwikkeld die de aanwezige infill, zoals zand en rubber, uit het kunstgras halen en de delen van elkaar scheiden. 'Als wij er niets meer mee kunnen, kan niemand dat', vertelt eigenaar Bastiaan Doornewaard.

Auteur: Sylvia de Witt

Silica Nova is deze middag aan het werk voor Huisman Sportveldinnovatie uit Lisse. De banen 3, 4 en 5 van Tennisclub Holten in de Achterhoek hebben namelijk een flinke opfrisbeurt nodig. 'Deze tennisbanen zijn inmiddels zo'n tien jaar oud en sterk vervuild', vertelt Bastiaan Doornewaard van Silica Nova. 'Van de in totaal vijf tennisbanen worden er twee vervangen door nieuw kunstgras. De overige drie zijn weliswaar sterk vervuild, maar de kwaliteit van deze matten bleek nog voldoende en na onze behandeling kunnen ze nog minimaal

een jaar of vier, vijf mee. Wij halen het zand inclusief vervuiling eruit en vervolgens wordt er weer nieuw zand ingestrooid.'

Verschillende processen

In 2005 nam Doornewaard het bedrijf Silica Nova over, dat zich al vanaf 1996 bezighoudt met kunstgrasonderhoud, het revitaliseren van kunstgrasvelden en demontage voor gemeentes, verenigingen en aannemers.

'Door onze ervaring van inmiddels bijna twintig

jaar weten wij precies waar we op moeten letten. We werken voor iedereen met verschillende processen. In de meeste gevallen zijn we levensduurverlengend bezig op voetbalvelden, hockeyvelden en allerlei soorten tennisbanen; zolang er maar vulmateriaal in het kunstgras zit. Of dit nu zand, rubber of beide is, dat maakt niet uit.' Het werkgebied is primair Nederland, maar ook in de rest van Europa worden geregeld onderhoudsprojecten uitgevoerd. Zo zit het bedrijf meerdere keren per jaar in Scandinavië of in Zuid-Europa.

Bastiaan Doornewaard

‘Een kunstgrasveld met problemen heeft nog niet meteen te worden afgeschreven’

Specifiek op de vierkante meter

‘Vorig jaar zijn we in Bergen, Noorwegen geweest. Daar lag een indoorveld van nog maar zeven jaar oud. Dat veld was nog in prima conditie, maar de klant van onze opdrachtgever wilde het nieuwste van het nieuwste hebben en heeft het veld aan een lokale voetbalclub verkocht. Wij hebben de TPE eruit gehaald, die in big bags gedraaid, het zand eruit geklopt, dat eveneens in big bags gedaan, het kunstgras netjes op vier meter gesneden en opgerold en met het verwijderde vulmateriaal heeft men weer de nieuwe mat gevuld.’
Waarom kiest een Noorse aannemer eigenlijk voor een klein bedrijf uit Nederland, vraag je je af. Nou, dat kan Doornewaard wel uitleggen.
‘Bedrijven zoals wij, met jarenlange ervaring in “oud” kunstgras, zijn er bijna niet. In Nederland hebben wij nog twee à drie collega-bedrijven die

op deze manier werken. Onze kracht is het klantgericht denken, het meewerken om het hele project voor iedereen succesvol te maken. Dat gaat wel eens ten koste van onszelf, maar het betaalt zich in de toekomst vaak terug.’

Veel onwetendheid

Voor al deze werkzaamheden heeft Silica Nova speciale machines ontwikkeld, die de aanwezige infill uit het kunstgras halen en de delen van elkaar scheiden. Dit zand of rubber kan, tenminste als de kwaliteit nog voldoende is, worden hergebruikt in het nieuw te verleggen kunstgrasveld. Hierdoor worden behoorlijk wat kosten bespaard, die anders gemaakt zouden worden voor de aanschaf van

een nieuw veld en verwijdering van het oude veld. Door het gebruik van deze machines is Silica Nova levensduurverlengend bezig met kunstgras. Een van de machines werkt door middel van perslucht. Het vulmateriaal, in dit geval zand, wordt uit de mat geblazen en vervolgens van de mat af geveegd. Met de heftruck worden de bakjes met zand weggereden. Dit kan worden gerecycled voor andere doeleinden. Daarna wordt door een eigen vrachtwagen nieuw zand aangevoerd, dat laagje voor laagje wordt ingestrooid. Dit levert een frisse, vernieuwde baan op.
‘In het vervuilde zand zit zo veel organisch materiaal, zoals mos en algen, dat het niet meer loont om het schoon te maken. Regulier onderhoud op

Groen Techniek Holland 2015

8 | 9 | 10 sept

Walibi-Biddinghuizen

- ruim 450 merken op 125.000 m² beursterrein
- groot aanbod exposities én demonstraties van machines en gereedschappen
- op unieke centrale locatie
- goed bereikbaar, volop parkeerplaatsen

jaarbasis, wat wij ook uitvoeren voor een aantal clubs en aannemers, loont bij deze velden niet meer; daarvoor zijn ze te veel vervuild. De machine is door onszelf ontwikkeld, naar eigen ideeën en met eigen inbreng. Wij werken nauw samen met een constructie- en engineeringsbedrijf, dat de machines voor ons ontwikkelt en construeert. De machine kan alle soorten vulmateriaal eruit halen: ofwel alleen met de borstel die achterin zit, of met persluchtondersteuning. Dat kan heel weinig zijn of heel veel, afhankelijk van tot welke diepte het vulmateriaal en/of de vervuiling moet worden verwijderd.'

Iedereen blij

Een kunstgrasveld met problemen hoeft dus nog niet meteen te worden afgeschreven. Vaak worden kunstgrasvelden weggegooid, terwijl je er door de revitalisering van Silica Nova nog minstens vijf jaar mee vooruit kunt.

'Een nieuw voetbalveld kost twee ton. Vorig jaar heb ik een aantal voetbalvelden opgeknapt, waarvoor de clubs weer een jaar of vijf vooruit konden. Voor 30.000 euro heb je dan toch maar weer de helft van de levensduur bereikt, want een voetbalveld gaat gemiddeld zo'n tien tot twaalf jaar mee. Als er geen geld is voor nieuw, is dit een goede en degelijke oplossing. Dan is iedereen blij.'

Maar niet elke kunstgrasleverancier zit op een levensduurverlengend proces te wachten. De aanleg van nieuwe velden wordt erdoor uitgesteld en dat is voor de kunstgrasleverancier minder omzet. Maar het imago wordt wel verbeterd, omdat velden veel langer meegaan en hierdoor goedkoper worden. En niet te vergeten: het is ook reclame voor de leverancier van het oude veld, dat uiteindelijk veel langer meegaat dan begroot. Een winnituatie. Natuurlijk moeten de velden nog wel aan bepaalde eisen voldoen om dit proces lonend

te maken. Zo is er op tennisbanen, hockey- en korfbalvelden een minimum van acht millimeter vezellengte nodig. Bij voetbalvelden moet er nog zo'n dertig millimeter vezel zijn vanwege de demping. Maar op een voetbalveld speelt tachtig procent van het spel zich midden voor de goal af, dus daar slijt een voetbalveld het hardst.

'Vorig jaar hebben we bij een voetbalveld alleen het doelgebied vervangen; dat is ook nog een optie. Bij tennisbanen speelt dit uiteraard niet. Maar nogmaals: hierover bestaat echt nog veel onwetendheid.'

Kleine reparaties meteen meenemen

Huisman Sportveldinnovatie heeft deze klus aangenomen van de gemeente Holten. De gemeente wilde dat er zodanig onderhoud aan de tennisbanen werd uitgevoerd, dat ze nog minimaal vijf jaar mee zouden kunnen. Bij drie banen kan dit prima. Van de twee voorste banen zijn de vezels nog zo'n zes millimeter lang. Pas bij vijf millimeter worden ze afgekeurd, maar toch worden ze preventief verwijderd, want schoonmaken loont de moeite niet meer. Huisman legt hier nieuwe kunstgrasvelden aan, iets wat Silica Nova niet doet.

'De hoofdmoot van ons werk is het verlengen van de levensduur van kunstgrasvelden. Als daar een kleine reparatie bij zit, dan neem je die meteen mee. Wij proberen zodanig te repareren dat je praktisch geen verschil ziet. Daarvoor proberen we dezelfde kunstgrassoort erbij te krijgen. Met nieuw kunstgras erbij zie je het verschil, dus we gebruiken voor reparaties ook weleens wat ouder kunstgras. Dat is het leukst: een reparatie zodanig uitvoeren dat je geen verschil ziet. Zo snijden we bij een voetbalveld soms het doelgebied eruit en verwisselen dit met een goed stuk kunstgras van buiten het speelveld, bijvoorbeeld uit een hoek.'

Hard als beton

'De opmars van kunstgras voor voetbalvelden begon in 2000; in 2008 startte Silica Nova met het oplossen van de problemen die inmiddels ontstonden. Je loopt dus altijd een jaar of tien achter de aanleg van nieuwe producten aan. De meeste tennisrood- en smashcourtbanen liggen nu zo'n tien jaar; daar ontstaan nu de problemen. Enkele weken geleden moesten we zulke banen revitaliseren; die waren zo vervuild en verhard dat ze als beton aanvoelden en erg glad waren geworden. Daar kon niemand meer wat mee. Het is leuk als het ons dan toch lukt om het veld op te knappen naar ieders tevredenheid. Dan doe je iets wat een ander niet kan. Ik zeg weleens gekserend: wij zijn de laatste strohalm in de kunstgrasmarkt. Als wij er niets meer mee kunnen, dan kan niemand dat.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5284

Op alle fronten beter

Met Votex kunt u rekenen op krachtige machines die onder alle omstandigheden maximaal presteren. Of u nu actief bent in het beheer van berm, sloot, park of landbouw. Daarnaast bent u verzekerd van het beste eindresultaat en een aantrekkelijk kostenplaatje per vierkante meter. Betrouwbaarheid, een lange levensduur en lage onderhoudskosten zijn kenmerkend voor alle machines van Votex. Meer weten over de kracht om te presteren of op zoek naar een dealer? Kijk op **votex.com**

ZIJKLEPELMAAIERS

VLAKKLEPELMAAIERS

ZUIGWAGENS

BLAZERS

THE POWER TO PERFORM

**Beste prijs-kwaliteit
verhouding**

**Geschikt voor
alle verhardingen**

**Milieuvriendelijk
en duurzaam**

WAVE WEED CONTROL

+31 (0)318-469 799 | info@waveonkruidbestrijding.nl | www.waveonkruidbestrijding.nl

Trainingsveld Oranje doorgezaaid met mengsel DSV zaden

DynaSeed EnergyVit helpt bij vroeg doorzaaien velden

Dit jaar introduceerde DSV zaden DynaSeed EnergyVit. Het product zou zorgen voor een significante verhoging van de kiemenergie van de zaden, wat op zijn beurt weer zorgt voor een mooie dichte mat. Een van de plekken waar het product tot nu toe is toegepast, is het trainingsveld van Oranje in het Gelderse Hoenderloo.

Auteur: Kelly Kuenen

Met SV100 DynaSeed EnergyVit zet DSV in op het behalen van een hogere kiemenergie. DynaSeed EnergyVit geeft het graszaadje extra energie om een kritische periode door te komen, waarin het plantje geen stoffen meer uit het zaadje kan halen en zijn voedingsstoffen via de wortels moet gaan opnemen. Het product geeft het plantje extra kiemenergie, waardoor het gehele proces gemakkelijker verloopt en het gras beter opkomt. De kiemenergie van DynaSeed EnergyVit zou, ook onder normale omstandigheden, ruim 45% hoger zijn dan die van een gemiddeld Engels raaigras-sporttype.

DynaSeed EnergyVit is geschikt voor het vroeg of laat doorzaaien van het gras, waardoor de grasmat

snel dichtgroeit en weinig straatgras vertoont. DSV zaden zegt jarenlang onderzoek gedaan te hebben voor de ontwikkeling van het nieuwe product, waarbij een hoge LTG (*low temperature germination index*) gecombineerd werd met de DynaSeed-technologie. Juist deze toepassing maakt dat het mengsel bestand is tegen doorzaaien bij relatief lage temperaturen. Concreet betekent dit dat DynaSeed EnergyVit het hele jaar door gebruikt kan worden, met uitzondering van december en januari.

Lager kiemrisico

Vroeg of laat zaaien brengt natuurlijk niet alleen een afwijkende temperatuur, maar ook een andere

vochtigheidsgraad met zich mee. Volgens Steven Wiersema van DSV is dat geen probleem, omdat het product ook bestemd is voor gebruik bij natte of juist droge omstandigheden. 'Hier hebben we bij het ontwikkelingsproces bewust rekening mee gehouden. Zo hebben we onder andere gekozen voor *Eurocordus*, gras dat in de Grascids 2015 als grassoort met de beste droogteresistentie uit de bus kwam. Omdat het product ervoor zorgt dat het zaadje meer energie uit zijn eigen reserves kan halen, is er sowieso minder kiemrisico. Daardoor is het zaadje ook beter bestand tegen extreme weersomstandigheden.' DynaSeed EnergyVit is een product op zich, een combinatie van rassenkeuze en zaadtechnologie, maar versterkt het mengsel

Iedereen wint met Granulight®!

EEN OPHOOGMATERIAAL OP DE MARKT BRENGEN DAT WEINIG WEEGT EN TOCH IJZERSTERK IS, GEMAKKELIJK WATER DOORLAAT, STABIEL IS, NIET KLEEFT, GOED VERWERKBAAR IS EN OOK NOG EENS ONGEVOELIG IS VOOR TEMPERATUURINVLOEDEN; DÁT WAS DE SPORT, VONDEN DE ONTWERPERS VAN MARTENS EN VAN OORD. DAT GRANULIGHT® OOK NOG ALS ENIGE EEN GROEN LABEL ZOU VERDIENEN, KONDEN ZIJ TOEN NOG NIET BEDENKEN...

Veelzijdige favoriet

Inmiddels is Granulight® de grote favoriet bij de aanleg van sportvelden en paardenbakken, de fundering en omhulling van rioleringsbuizen en andere nutsleidingen. Ook bewijst het lichtgewicht materiaal zich bij tal van andere toepassingen zoals aanvulling achter damwanden, kunstwerken en bij het dempen van sloten en vaarten om ongelijke zettingen op te vangen.

Mens en milieu

Ook het milieu is blij met Granulight®. Het materiaal voldoet ruimschoots aan de gestelde normen en is dan ook probleemloos overal toe te passen. Bovendien is het materiaal duurzaam: zowel de winning, de logistiek als de toepassingen. Tot slot is onze lichtgewicht ook nog eens heel concurrerend geprijsd... Zo wint iedereen met Granulight®!

Meer weten over Granulight®?

Meer en technische informatie vindt u op www.granulight.nl

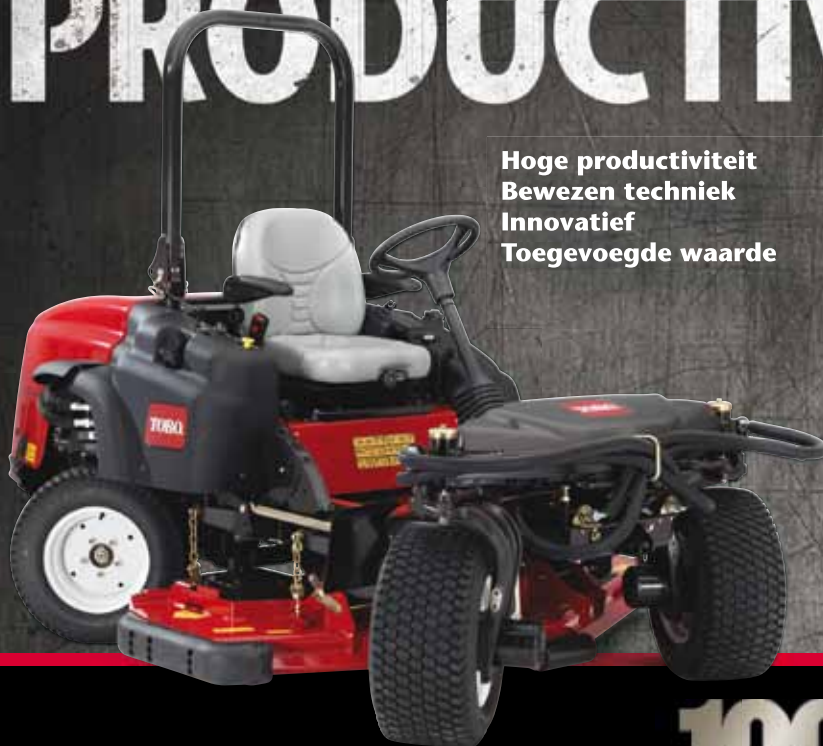
MVO
Martens en Van Oord

PRODUCTIVITEIT

Hoge productiviteit
Bewezen techniek
Innovatief
Toegevoegde waarde

heruitgevonden

Groundsmaster® 360

100
A CENTURY OF INNOVATION

TORO

Count on it.

GROENTECHNIEK

Jean Heybroek

www.jeanheybroek.com

www.toro.com

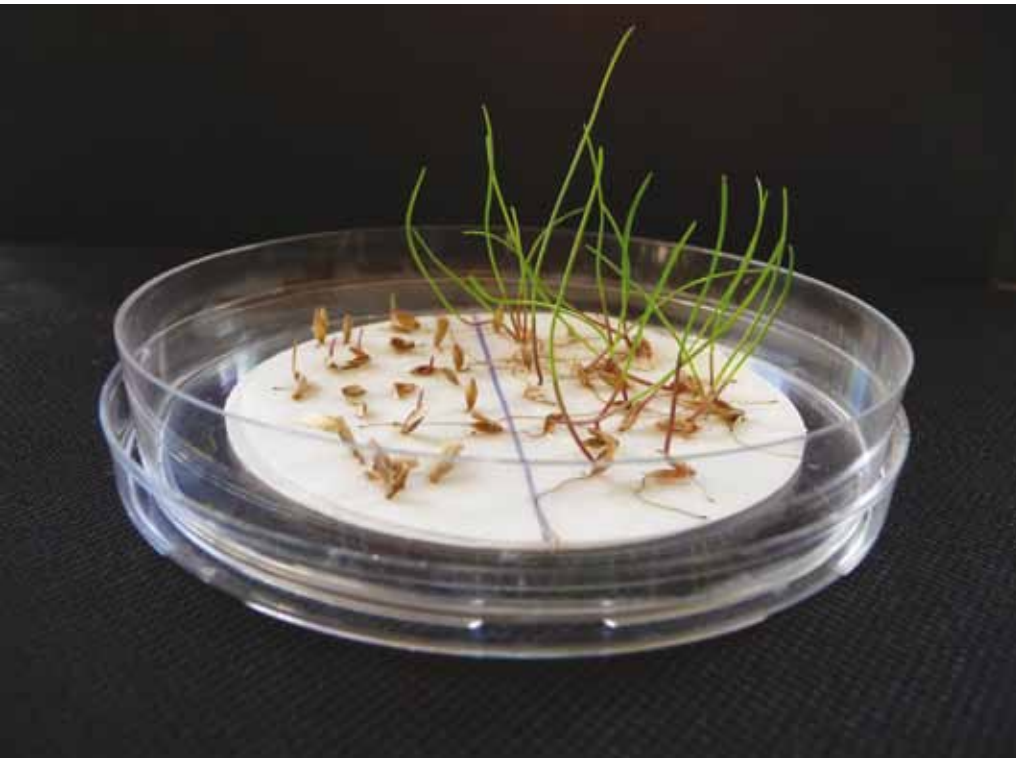
SV100. Dit laatste mengsel werd door Plantum in 2014 geïntroduceerd en was ook al gericht op (snelle) kieming bij lage temperaturen. Omdat de producten elkaar aanvullen, biedt DSV beide producten dan ook aan in een compleet mengsel:

SV100 DynaSeed EnergyVit. Volgens Wiersema is het product al ingezet door gemeenten, adviesbureaus en cultuurtechnische bedrijven; een grotere afzet dan op voorhand werd gedacht. 'We hebben het product niet groots geïntroduceerd, omdat we mensen eerst wat ervaring wilden laten opdoen met het product. Toch hebben we al bijna vijf keer zo veel gezaaid als we aanvankelijk hadden ingeschat', aldus Wiersema.

Trainingsveld Oranje

Jacco Meijerhof, eigenaar van Hofmeijer Civiel- en Cultuurtechniek en FOTY-genomineerde van 2015, is een van de mensen die inmiddels ervaring hebben opgedaan met het product. In het geval van Hofmeijer was dat op het trainingsveld van het Nederlands Elftal in Hoenderloo, waar Hofmeijer het specialistisch onderhoud verzorgt. 'We hebben er dit jaar bewust voor gekozen het veld door te zaaien met het nieuwe product van DSV', vertelt Meijerhof. 'Het product bestaat uit honderd procent Engels raaigras, wat kiemt bij een relatief lage bodemtemperatuur, waardoor de mat in het vroege voorjaar sneller dicht zou groeien.' Bij het trainingsveld kwam een dergelijke toepassing volgens Meijerhof goed van pas. In mei startte Oranje met een trainingskamp op het complex, waardoor het noodzakelijk was om vroeg door te zaaien en het gras snel te laten groeien. 'Oranje verwacht een veld in topconditie en stelt hoge eisen aan de vlakheid van het veld.' De grasmat werd door Hofmeijer één keer doorgezaaid met het nieuwe product van DSV. Na het trainingskamp is het veld doorgezaaid met SV7 Maxima, een ander product van DSV. Meijerhof is tevreden over de resultaten van het nieuwe zaad. 'De mat is goed dichtgegroeid en de eerdere speelschade is weg. Sportveldbeheerder Mike Fischer van Princess Hotel Victoria Hoenderloo kreeg tijdens en na de training complimenten van de trainer over de kwaliteit van de grasmat; dat zegt denk ik genoeg.'

Dit stuk is geschreven onder verantwoording van DSV zaden.

Jacco Meijerhof

Steven Wiersema

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5296

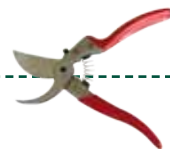
OUDERWETS VOORDEEL KNIPPEN

Gratis ARS snoeischaar
bij abonnement op
Fieldmanager

Een abonnement op het leidende vakblad voor de sportsector is nu wel erg goedkoop.
U neemt een abonnement en u betaalt € 35 voor de resterende nummers van 2015 en
€ 69 voor 2016* en u ontvangt een gratis ARS Snoeischaar.

*Deze aanbieding geldt alleen in combinatie met een abonnement voor 2015 én 2016.
Eerder opzeggen is niet mogelijk.

Winkelwaarde
€ 56,80

Bedrijf: _____

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Plaats: _____

Tel: _____

E-mail: _____

Stuur deze bon naar Vakblad Fieldmanager, Fransestraat 41, 6524 HT Nijmegen
Inschrijven kan ook online: www.fieldmanager.nl/abonnement

De wondere wereld van kunstgras

Sinds enkele jaren kijk ik wat rond in de kunstgraswereld. Dat was een van de meest fascinerende ervaringen die ik in mijn carrière heb gehad. Ik heb me voorgenomen om mijn ervaringen regelmatig aan het papier toe te vertrouwen, in de hoop dat iemand mij vervolgens antwoord kan geven op de vele vragen die ik de afgelopen periode heb verzameld.

De vraag is waar ik moet beginnen; wellicht met deze opmerkelijke situatie. Als ik het goed begrijp, moeten kunstgrasvelden voor voetbal aan zware normen voldoen om aangelegd te mogen worden. Direct na de aanleg moeten ze zelfs aan Fifa-waarden voldoen. Dit klinkt heel gewichtig, maar feitelijk is het gebakken lucht. Precies één dag na goedkeuring kijkt niemand meer naar die velden om. Het officiële verhaal is trouwens anders. Verschillende opdrachtgevers zeggen dat er iedere drie of vier jaar gekeurd moet worden, maar ook hier laat de praktijk het afweten. Als dit al gebeurt, zijn er geen normen waaraan velden moeten voldoen.

Precies één dag na goedkeuring kijkt niemand meer naar die velden om

Zelfs de KNVB doet een duit in het zakje, door te zeggen dat velden in ieder geval na acht jaar aan de KNVB-norm moeten voldoen. Ook dit klinkt gewichtig, maar betekent helemaal niets. De gemeente heeft geen boodschap aan die acht jaar. De leverancier heeft beloofd dat dat dure veld wel twaalf jaar mee kan, dus we gaan pas vervangen na twaalf jaar, ook al gaat de KNVB op zijn kop staan. De strekking van het verhaal? Veel goede bedoelingen, maar vooral luchtvetserij en mooie praatjes; het heeft allemaal niets om het lijf. Een vage poging om die praktijk te veranderen, kwam van de garantieregeling die werd opgesteld door de branche. Het idee is op zich prima, maar als je tien man vraagt hoe je deze regeling moet uitleggen, krijg je tien verschillende antwoorden. Het gevolg: de garantieregeling stelt feitelijk niets voor en de aannemerij blijft rustig twaalf jaar garantie geven, terwijl het veld maar maximaal acht jaar in goede staat verkeert.

Veel goede bedoelingen, maar vooral luchtvetserij en mooie praatjes

Ik begrijp dit allemaal niet meer. Kunstgras is een mooi product dat een belangrijke maatschappelijke functie vervult, maar we maken er met zijn allen een rommeltje van zonder enige structuur. Adviesbureaus en aannemers, maar ook de opdrachtgevers, vervuilen het nest, waar vervolgens steeds meer gelukzoekers op afkomen, met als gevolg een nog vuiler nest. Ik denk dat dit niet goed kan gaan en alleen maar weerstand oplevert.

Waarom steken alle betrokkenen niet de koppen bij elkaar, om samen een goed product te maken met een goede dienstverlening? De sector heeft zelfs een branchevereniging; die moet dat toch kunnen organiseren?

Flip van de Velden

Flip van de Velden is de nieuwste columnist van het vakblad Fieldmanager. Flip is werkzaam in de kunstgrasbranche. Hij verbaast zich over de ontwikkelingen die daar gaande zijn en wil die verbazing graag delen met de lezers van dit blad. Van de Velden is natuurlijk een pseudoniem, maar de echte naam van Flip is bekend bij de redactie van dit blad.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5285

Engerlingen: pak ze nu aan!

Engerlingen... dassen, kraaiachtigen en zwijnen zijn er verzot op en gaan er actief naar op zoek. Hoe voorkom je schade aan een golfbaan of een sportveld als gevolg van de aanwezigheid van deze engertingen? Bart van Kollenburg, salesmanager openbaar groen, golfbanen en sportvelden bij Vos Capelle, geeft tips over hoe en wanneer je ze het beste kunt bestrijden.

Auteur: Sylvia de Witt

Foto's: Dirk de Jong en Bart van Kollenburg (Vos Capelle)

Schade aan de wortel is de directe schade die engertingen aan een grasmat kunnen aanbrengen, waardoor deze los komt te liggen. Maar de indirecte schade is vaak nog erger, want daarna wroeten zwijnen de hele grasmat kapot. Voor veel greenkeepers en fieldmanagers blijft het een jaarlijks terugkerende vraag hoe je schade kunt voorkomen of in ieder geval beperken.

'Daarvoor is kennis van zaken van belang', vertelt Bart van Kollenburg. 'Engertingen zijn keverlarven, en in sport- en recreatiegrassen zijn het vooral de larven van de meikever, de juniikever, de juliikever, de rozenkever, de Sallandkever en soms de mestkever die voor schade aan de grasmat zorgen. De larve, die zich onder de grond bevindt, vreet aan de graswortels, waardoor niet alleen directe groeischade ontstaat, maar ook de opnamecapaciteit voor water en voeding sterk afneemt. Het grootste probleem wordt echter veroorzaakt doordat vogels en andere insecteneters zoals dassen actief op zoek gaan naar engertingen en deze

met grof geweld uit de bodem trekken. Dit laatste treedt doorgaans in augustus en september op. De engertingen zijn dan zo groot dat ze feilloos te vinden zijn. Onze adviseurs, alle vier in het bezit van het hbo-diploma Expert Natuurgras, doen waarnemingen op sportvelden en golfbanen in het hele land, zoals het monitoren van de door ons geplaatste feromoonvallen. Hieruit blijkt dat, afhankelijk van de soort en de regio, begin juli het optimale tijdstip is om effectief engertingen te bestrijden. De eieren van zowel de mei- als de rozenkever zijn dan namelijk uitgekomen.'

Engerting van welke keversoort?

Er zijn meerdere keversoorten en dus ook engertingsoorten. Om tot een effectieve bestrijdingsstrategie te komen, moet bekend zijn van welke keversoort de engerting is. Niet alle middelen werken namelijk even goed tegen alle soorten engertingen. Met een loep is aan de achterzijde van de larve duidelijk te zien om welke engerting het gaat.

Iedere soort heeft namelijk een typerende haarbezetting en anale opening. Van Kollenburg geeft daarnaast nog enkele handige weetjes:

- Engertingen in gras die groter zijn dan circa 30 mm, zijn bijna altijd engertingen van de meikever (of neushoornkever of vliegend hert, maar die komen erg weinig in gras voor).
- Larven die kleiner zijn dan 20 mm en aanwezig zijn in de grasmat in de periode november tot april, zijn doorgaans larven van de mestkever.
- Larven die kleiner zijn dan 20 mm en aanwezig zijn in de grasmat in de periode juni tot oktober, zijn meestal eerste of tweede larvale stadia van de juniikever, tweede of derde stadia van de rozenkever of eerste stadia van de meikever.
- Alleen engertingen van de rozenkever en de Sallandkever rechten zich en gaan "kruipen" als ze op uw hand liggen.

Bovenstaande vuistregels dienen slechts ter indicatie. Indien gewenst kan een adviseur van Vos Capelle helpen met het determineren van engerlingen. Vos Capelle heeft ook determinatietabellen beschikbaar.

Feromoonvallen

Als de larven al kevers zijn geworden, zijn feromoonvallen een goed hulpmiddel om vliegende kevers te vangen.

Van Kollenburg: 'Gebruik hiervoor altijd de zogenaamde *cross-barrier* vallen. Deze dienen tijdig, in ieder geval voor de vlucht, te worden opgehangen. Hierin worden de vliegende kevers gevangen, waardoor je een goed beeld krijgt van de grootte van de plaag en de piek van de vlucht. Houd zelf ook bij waar vluchten worden waargenomen, bijvoorbeeld door waarnemingen van de maaiers op de locatie. De vlucht van de meikevers begint ergens rond eind april. Meikevers vliegen hoofdzakelijk in de avond, waarbij ze op licht afkomen. De rozenkever begint te vliegen vanaf half mei. Rozenkevers vliegen meestal tussen tien uur 's ochtends en twee uur 's middags. Juni-, juli- en bladsprietkevers vliegen globaal vanaf medio juni.'

Verskil in leeftijd engerlingen

Het ideale bestrijdingsmoment is wanneer de eieren zijn uitgekomen en de jonge larven aan het begin van hun ontwikkeling staan. De engerlingen komen na een paar weken uit de eitjes. Ze voeden

zich de eerste weken nog met humusachtige, afgestorven plantenresten. Daarna schakelen ze over op haarwortels, om ten slotte alle plantenwortels te verorberen. Hoe ouder en groter de larve wordt, des te lastiger is de bestrijding, of deze nu chemisch of biologisch is. De leeftijd die de verschillende engerlingen bereiken, varieert ook. Een meikever heeft een drie- tot vierjarige cyclus, de junikever een tweejarige en de rozenkever heeft een eenjarige cyclus. 'De geleerden zijn het er nog niet honderd procent over eens, want we komen inderdaad ook weleens een vierjarige cyclus tegen, maar in de volksmond praten we over een driejarige cyclus. Die larven zitten in de grond en worden op een gegeven moment kevers. Sommige kevers vliegen twee weken en gaan dan eitjes afzetten. Na vier weken groeien daar larven uit. Als die larven nog klein zijn, is dat het ideale tijdstip om ze te bestrijden. Dus hoe kleiner het stadium, des te makkelijker kunnen we ze bestrijden. Dat is ook beter voor het milieu, want dan heb je minder werkzame stof of minder aaltjes nodig. Hoe minder product je nodig hebt, hoe beter het is. Als je ze niet bestrijdt, blijven ze de hele zomer zitten en gaan ze in winterrust wat lager de grond in, waarna ze in het voorjaar weer naar boven komen en ontpoppen.'

Biologische bestrijding met aaltjes

Bij biologische bestrijding kan men aaltjes (*Heterorhabditis bacteriophora*) inzetten: Terranem

'Het ideale bestrijdingsmoment is als de jonge larven aan het begin van hun ontwikkeling staan'

van Koppert. Na toediening zoeken de aaltjes actief naar de engerlingen en dringen deze binnen via een natuurlijke lichaamsopening. De aaltjes voeden zich met de inhoud van de engerlingen, waarbij specifieke bacteriën vrijkomen uit het darmkanaal van de aaltjes. Deze bacteriën zetten gastheerweefsel om in producten die makkelijk door de aaltjes zijn op te nemen. De engerlingen sterven binnen enkele dagen. Geïnfekteerde engerlingen verkleuren van witbeige naar roodbruin en het insect verslijmt, waardoor het vaak moeilijk terug te vinden is. De eerste engerlingen kunnen twee tot vier dagen na toepassing al gedood worden. Controleer aangetaste plekken vlak vóór en twee weken na de tweede toepassing.

Meikever, met MT behandeld.

Schade door engerlingen.

In die periode hebben de aaltjes zich vermeerderd en een groter percentage engerlingen gedood.

Bij bestrijding met aaltjes adviseert Van Kollenburg om aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- Belucht de grasmat voor de toepassing door middel van vertidrainen of prikken. De aaltjes zitten in een poeder, dat je vervolgens oplost in lauwwarm water. Als je ze in de grond spuit, gaan ze in de poriën zitten. Als de grond niet geperforeerd wordt, dus als er geen lucht in de grond zit, blijft het aaltje bovenin zitten. Als je echter van tevoren de toplaag vertidraint, dan worden de lagen gebroken, waardoor er wat meer poriënvolume ontstaat. Beregen het grondoppervlak op de avond voor de toepassing met 5-10 mm. De bodem moet op veldcapaciteit zijn.

Bestrijding van engerlingen is geen hogere wiskunde, maar je moet wel kennis van zaken hebben

Bart van Kollenburg

• Spuit op de avond voor de toepassing een *wetting agent* (13 liter Aqua Aid OARS PS per ha). Waar het water verdeeld wordt, daar zitten de aaltjes.

Die aaltjes moeten kunnen bewegen op microscopisch niveau, zodat ze actief op zoek kunnen gaan. Ze zullen geen meters "zwemmen", maar een paar millimeter is voldoende, want bij elke toepassing worden er per 1.000 m² 500 miljoen aaltjes aangebracht! Dat is dus 3.750.000.000 stuks in een toplaag van een heel veld.

• Beregen de grasmat een à twee uur voor het toepassen nogmaals met 5 mm water.

• Het toepassen van de aaltjes moet gebeuren op een vochtig grondoppervlak met gieter of rug-, motor- of veldspuit.

• Verwijder alle zeefjes, om verstopping te voorkomen. De spuitdop-opening bedraagt 0,8-1 mm (= 800-1000 micron). De druk is maximaal 5 bar. Zorg dat de aaltjes niet met direct zonlicht in aanraking komen. Meng voortdurend met minimale druk, om het bezinken van aaltjes te voorkomen.

• Beregen de grasmat na toepassing met minimaal 5 mm om de aaltjes in de grond te spoelen.

• Houd de grond tot twee weken na toepassing vochtig.

Wilde peen en Merit Turf

Het kan interessant zijn om op golfbanen of bij sportvelden wilde peen in te zaaien. Door inzaai van wilde peen wordt de natuurlijke vijand van de rozenkever, de rozenkeverdolkwesp, aangetrokken. Deze parasiteert op de engerlingen van de rozenkever.

Van Kollenburg: 'Biologische bestrijding van engerlingen is dus heel goed mogelijk. Bij juni-, juli- en meikevers zal men echter een afweging moeten maken: de schade voor lief nemen of Merit Turf toepassen.' Aandachtspunten bij de toepassing van Merit Turf:

• Belucht de grasmat voor de toepassing door middel van vertidrainen of prikken. Beregen het grondoppervlak op de avond voor de toepassing met 5-10 mm. De bodem moet op veldcapaciteit zijn.

• Spuit op de avond voor de toepassing een *wetting agent* (13 liter Aqua Aid OARS PS per ha).

• Strooi met een geschikte granulaatstrooier. Gebruik geen standaard-kunstmeststrooier! Zet de Earthway-strooier op stand 9, de Everris Accupro 2000 op stand G. Ook zijn er gps-strooiers, die per-

fect kleine hoeveelheden kunnen strooien (Vicon RO-EDW GPS), en elektrische schijvenstrooiers.

• Voorkom verwaaien van het product en strooi nooit op bloeiende (on)kruiden!

• Beregen de grasmat na toepassing met minimaal 5-15 mm, om het product vast te leggen in de toplaag en om verwaaiing te voorkomen.

'Bestrijding van engerlingen is geen hogere wiskunde, maar je moet wel kennis van zaken hebben. Of men nu kiest voor een biologische/natuurlijke of een chemische bestrijding, men dient altijd rekening te houden met de te bestrijden engerling en zijn levenscyclus. Biologische of chemische bestrijding buiten de in dit artikel genoemde perioden zal tot een slecht resultaat leiden. En daar is niemand bij gebaat; de natuur niet en uw portemonnee niet. De adviseurs van Vos Capelle helpen u graag verder', besluit Van Kollenburg.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5286

Ekompany en De Samenwerking betreden de sportsector

Duurzame 'Ekote' helpt De Samenwerking bij uitbreiding werkgebied

Marco Hut was jarenlang werkzaam als greenkeeper, totdat hij in 2006 de overstap maakte naar een adviserende en verkooprol. Na enkele jaren kwam hij terecht bij De Samenwerking, waar hij als adviseur sport & openbaar groen onder andere werkt met Ekote, een product van de Nederlandse producent Ekompany.

Auteur: Kelly Kuenen

Sinds begin dit jaar is Marco Hut werkzaam bij De Samenwerking, een coöperatie uit Haastrecht die onder meer advies en verkoop verzorgt voor de agrarische sector en het (openbaar) groen. De Samenwerking richt zich vooral op de productie van veevoer en krijgt er met Hut een buitendienst-medewerker sport & openbaar groen bij. Hut, ooit onderaan de ladder begonnen als stagiair, heeft door zijn jarenlange ervaring als greenkeeper ('Ik heb inmiddels heel wat golfbanen gezien!') en zijn werk bij grote meststoffenleveranciers onder meer ruime kennis over golfbanen. Binnen de coöperatie adviseert hij sportveldbeheerders, golfbaanbeheerders, hoveniers en aannemersbedrijven over het gebruik van meststoffen. Hut: 'De Samenwerking heeft natuurlijk al veel kennis over meststoffen in huis, maar had nog weinig ervaring met meststoffen specifiek voor sportvelden. Aan mij de taak om de nieuwe tak op te zetten en verder uit te breiden.' Voor de uitbreiding werkt De Samenwerking sinds kort met Ekote, een productenrange van Ekompany. 'Ekote heeft een coating die langzaam oplost. Die zorgt ervoor dat de meststoffen gecontroleerd vrijkomen, waardoor ze lang werken. Het product is daarmee uitermate geschikt voor bemesting van onder andere fairways, tees en sportvelden', vertelt Hut.

Kostenreductie

Het jonge bedrijf Ekompany richt zich met zijn gecontroleerd vrijkomende meststoffen (CRF) op duurzame gewasvoedingsstoffen. Het bedrijf heeft een gepatenteerd coatingproces ontwikkeld dat naar eigen zeggen schoon, veilig is en energie-efficiënter en voordeliger dan andere methodes.

'De laatste tijd is er veel aandacht voor kostenreductie', vertelt Ad Crommentuijn van Ekompany. 'Je ziet dat er vaak wordt teruggegrepen op traditionele meststoffen. Met gecontroleerd vrijkomende meststoffen ontstaat minder uitspoeling en minder pieken in de groei, waardoor je een mooie gelijkmatige en weerbare mat krijgt.'

Deze aanpak heeft volgens Crommentuijn naast kostenbesparing ook minder belasting voor het milieu tot gevolg. 'Door de lange werkingstijd hoeft je namelijk minder vaak te bemesten. Ook in ons productieproces houden we rekening de kosten en het milieu. Zo komt er bij het productieproces relatief weinig CO₂ vrij en werken we met een klein aantal mensen.'

Maatwerk

Ekompany werkte eerder al samen met CropSolutions, waar ook De Samenwerking deel van uitmaakte. De Samenwerking vormt een

interessante partner, omdat het bedrijf zich met Hut bewust ontwikkelt in de openbaar groen- en sportsector. 'Daarin willen wij ons de komende tijd verder profileren', aldus Crommentuijn. De Samenwerking werkt op dit moment met vier producten van Ekompany, maar Ekompany heeft veel meer producten in zijn aanbod. Volgens Crommentuijn valt er veel winst te behalen door de juiste samenwerking tussen producent en adviseur. 'Soms wordt een product als het ware ontworpen achter de tekentafel en vervolgens de markt in gestuurd. Wij willen dat anders aanpakken; we gaan met partners de dialoog aan om een optimale bemestingsstrategie op te stellen en daarvoor het juiste product te bieden. Ik denk dat deze aanpak beter aansluit op de groeiende kennis van greenkeepers en sportveldbeheerders.'

Marco Hut

Ad Crommentuijn

Aanvullende eisen stellen bij ingaan van een optie

Mag aannemer vergoeding vragen voor extra werkzaamheden in tweede jaar?

De aannemer heeft een onderhoudscontract voor één jaar, met een optie voor het volgende jaar. De opdrachtgever stelt na het einde van het eerste jaar een aanvullende eis aan de prestatie die de aannemer moet leveren. De aannemer geeft aan dat hij hier graag aan voldoet, maar vraagt wel een extra vergoeding voor de kosten die hij maakt voor het uitvoeren van dit extra werk. De opdrachtgever accepteert dit niet en besluit geen gebruik te maken van de optie op het tweede jaar. Is dit een geldige reden om geen gebruik te maken van de optie voor het tweede jaar, terwijl een week eerder was aangegeven dat de intentie tot verlenging er wel was? Of is de opdrachtgever onredelijk?

Auteur: Jurrien Langeveld

Het komt regelmatig voor dat in een contract een optie tot verlenging is opgenomen. Met name in contracten die betrekking hebben op het leveren van goederen of diensten in een bepaalde periode, wordt vaak een optie tot verlenging opgenomen. Een voorbeeld is een onderhoudscontract voor de duur van één jaar, met telkens een optie tot verlen-

ging voor het volgende jaar. Maar staat het een opdrachtgever vrij om bij verlenging aanvullende eisen ten aanzien van de inhoud van de oorspronkelijke opdracht te stellen? Hierna licht ik toe van welke juridische factoren dit afhankelijk is.

De (eenzijdige) optie tot verlenging

Het is de opdrachtgever die bepaalt op welke wijze hij een opdracht in de markt zet, c.q. onder welke voorwaarden wordt gecontracteerd. De opdrachtnemer/ondernemer heeft hierop geen, althans weinig, invloed.

Indien in het contract een optie tot verlenging

VAKBLAD FIELDMANAGER ORGANISEERT JURIDISCHE HELPDESK

In deze rubriek presenteert Fieldmanager een aantal praktijksituaties waarin partijen tegen juridische kwesties aanlopen. In elke editie schetsen één of twee partijen een concrete situatie. De advocaten Wim Heijltjes en Jurrien Langeveld van het in bouwrecht gespecialiseerde kantoor Heijltjes Advocaten zorgen vervolgens voor opheldering. Deze keer een opdrachtgever die vindt dat de creatieve inschrijver anderen benadeelt als hij zijn extra post niet uitvoert, en een onderhoudscontract dat niet verlengd wordt omdat een opdrachtgever extra werkzaamheden wil laten uitvoeren, maar de kosten hiervan niet wil dekken. Wilt u ook een vraag indienen voor Wim Heijltjes en Jurrien Langeveld van Heijltjes Advocaten, stuur dan een mail naar kelly@nwst.nl of neem direct contact op met Jurrien Langeveld voor een gratis *legal quickscan* (langeveld@heijltjes.nl). U krijgt dan wellicht wel de vraag of wij uw kwestie (eventueel anoniem) mogen gebruiken in deze rubriek.

Als de voorwaarden ten aanzien van de verlenging niet zijn vastgelegd, dan moeten de partijen hierover alsnog overeenstemming bereiken

wordt opgenomen, dan is dat in de meeste gevallen een eenzijdige optie, inhoudende dat uitsluitend de opdrachtgever het recht heeft om na afloop van de overeengekomen periode het contract te verlengen. De opdrachtnemer/ondernemer is dus afhankelijk van de opdrachtgever. De omgekeerde situatie is ook mogelijk, bijvoorbeeld dat uitsluitend de opdrachtnemer/ondernemer het recht heeft om het contract te verlengen. De opdrachtgever is dan aan de keuze van de opdrachtnemer/ondernemer gebonden. Tot slot kan ook worden overeengekomen dat de optie tot verlenging door beide partijen kan worden ingeroepen. Als de voorwaarden ten aanzien van de verlenging niet zijn vastgelegd, dan moeten de partijen hierover alsnog overeenstemming bereiken. In feite sluiten de partijen in dat geval een nieuwe overeenkomst.

Aanvullende eisen?

Dat brengt mij bij het antwoord op de vraag of een opdrachtgever eenzijdig aanvullende eisen aan de verlenging van het contract kan stellen. Op grond van hetgeen hiervoor aan de orde is gekomen ten aanzien van de formulering van de optie tot verlenging, zijn er, kort samengevat, drie mogelijke antwoorden:

1. Indien uitsluitend de opdrachtgever het recht heeft om zich op de optie tot verlenging te beroepen (eenzijdige optie), dan kan de opdrachtnemer/ondernemer alleen afwachten. Immers, ook al zijn de (financiële) voorwaarden en de omvang van de werkzaamheden in het contract vastgelegd, de opdrachtgever is vrij om van de optie gebruik te maken of niet. Indien de opdrachtgever dus aanvullende c.q. afwijkende voorwaarden wenst te stellen, dan kan dat. De partijen kunnen hierover vervolgens nog wel onderhandelen. Als de partijen het eens worden, dan sluiten ze in feite een nieuwe overeenkomst.

2. Indien uitsluitend de opdrachtnemer/ondernemer het recht heeft om het contract te verlengen, dan is de opdrachtgever gebonden aan de keuze die wordt gemaakt. In Nederland geldt immers als uitgangspunt: afspraak is afspraak. Er kan alleen discussie ontstaan, indien in het contract de voorwaarden die voor de volgende periode gelden (financiële vergoeding/omvang van de werkzaamheden) vooraf niet zijn vastgelegd.

3. Indien beide partijen het recht hebben om zich op de optie tot verlenging te beroepen, dan kan iedere partij afzonderlijk, maar kunnen beide partijen ook gezamenlijk van de optie gebruikmaken. Zoals ook hiervoor onder 2 vermeld werd, kan er nog wel discussie ontstaan als de voorwaarden ten aanzien van de verlenging niet zijn vastgelegd. De partijen moeten het dan nog eens worden over deze voorwaarden.

Conclusie

Het voorgaande leidt tot de volgende conclusie: voor beantwoording van de vraag of in geval van verlenging van het contract op grond van een optie tot verlenging door een opdrachtgever aanvullende eisen kunnen worden gesteld, is bepalend hoe deze optie is geformuleerd. Bij het sluiten van het contract dienen de partijen zich hiervan bewust te zijn. Het is vooral belangrijk dat niet alleen wordt vermeld dat er een optie tot verlenging bestaat (voor een van beide partijen), maar ook welke voorwaarden in dat kader op de verlenging van toepassing zijn; denk bijvoorbeeld aan de financiële aspecten en de omvang van de werkzaamheden.

Advocaat Jurrien Langeveld, Heijltjes Advocaten,
langeveld@heijltjes.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5287

DSV zaden nr. 1!

- + hoogste bespelingstolerantie
- + hoogste standvastigheid
- + grootste herstellingsvermogen
- + hoogste resistentie tegen Voetrot

DSV zaden beschikt over de beste grasrassen van Nederland. O.a. Eurodiamond, Eurocordus, Eurosport zitten in de mengsels die onder de merknaam Euro Grass worden vermarkt. Euro Grass mengsels: de beste investering om velden optimaal in- of door te zaaien!

Groei door
innovatie

www.dsv-zaden.nl

COMPO EXPERT

**Agrosil®: Een
gezonde grasmatt
met een gunstige
bodemstructuur**

Nederland:
Harry van het Hof
harry.vanhethof@compo.be
06/836 047 65

België:
Paul Mertens
paul.mertens@compo.be
0497/58.89.02

Jo Verschuere
jo.verschuere@compo.be
0497/58.89.31

WWW.COMPO-EXPERT.BE

Ernst Bos Advies
cultuurtechniek • sport • golf

- Cultuurtechnisch advies
- Planmatig beheer
- Kwaliteitsbeoordeling
- On site training en begeleiding

www.ernstbosadvies.nl
info@ernstbosadvies.nl
tel. 06 53 89 17 86

**De kracht van
kennis delen**

Onterechte voordelen van creatief inschrijven?

Mag creatief inschrijven beloond worden?

In een RAW-bestek staat een post vermeld 'leveren en verwerken'. Doel is het bereiken van een eindresultaat dat in een andere bestekpost is genoemd. Nu blijkt dat de inschrijver deze post niet hoeft uit te voeren om het gewenste eindresultaat te behalen. De opdrachtgever eist echter dat de betreffende post wordt uitgevoerd. De inschrijver heeft dus bewust creatief ingeschreven op basis van de meest recente kennis en ervaring, ook al blijkt achteraf dat de post in zekere zin overbodig is. De opdrachtgever is van mening dat de andere inschrijvers door deze manier van inschrijven worden benadeeld.

Wie heeft er juridisch gezien gelijk?

Auteur: Wim Heijltjes

Een RAW-bestek beschrijft in principe hoeveelheden van materialen en werkzaamheden. De inschrijver op een aanbesteding zal die hoeveelheden afprijzen. Tevens moet daarbij rekening worden gehouden met verrekenbaar of niet-verrekenbaar. Maar per saldo is het de opdrachtgever die het door hem gewenste eindresultaat vooraf heeft vertaald naar de in het RAW-bestek beschreven hoeveelheden. Daarmee wordt aan de inschrijvers dus slechts gevraagd om de inzet van hun productiecapaciteit en de kosten daarvan.

Daarnaast blijkt in dit bestek te staan dat een bepaald eindresultaat moet worden bereikt. Wellicht was de bedoeling hiervan om een prestatie-eis te formuleren. Als die prestatie-eis beperkt blijft tot een kwaliteitseis met betrekking tot de verwerking van de materialen – het kwaliteitsniveau waaraan het werk van de aannemer straks moet voldoen – is er nog niets bijzonders aan de hand. Zo'n soort eis met betrekking tot het kwaliteitsniveau betekent slechts dat de aannemer bij het inzetten van zijn productiecapaciteit bepaalde kwaliteitsnormen in het oog moet houden.

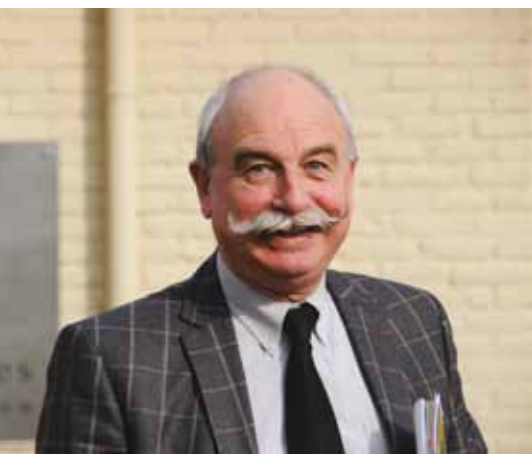
Er is wél iets bijzonders aan de hand als het bestek een specifieke doelomschrijving bevat in de vorm van een prestatie-eis. Denk daarbij aan de trend van de laatste jaren om prestatiebestekken in de markt te zetten. Daarbij wordt juist geen technische omschrijving (in de zin van concrete besteksposten) meer gegeven, maar mag de aannemer zelf bedenken hoe hij dat resultaat bereikt. Ik wijs in dit verband op het streven van de overheid naar de toepassing van zo veel mogelijk EMVI in aanbestedingen door aanbestedende diensten. Bedrijven moeten immers uitgedaagd worden om na te denken over hoe het door de opdrachtgever gevraagde resultaat zo effectief en efficiënt moge-

lijk kan worden bereikt. De innovatiekracht van de ondernemer moet worden uitgedaagd.

In de ons voorgelegde vraag zien we dat de twee principes van enerzijds concreet bestek en anderzijds prestatiebestek met elkaar botsen:

- de aanbesteder legt een uitgewerkte opgave van hoeveelheden en werkzaamheden in de vorm van een bestek voor;
- maar stelt daarnaast een prestatie-eis als uitgangspunt, die ook zónder een van de materialen kan worden bereikt.

Als een van de materialen weggelaten kan worden, maar de doelstelling wordt op andere wijze toch bereikt, gaat het feitelijk om een alternatief. Uit de aanbestedingsstukken zal afgeleid moeten worden of en in welke mate de inschrijver de ruimte heeft om met zo'n alternatief in te schrijven. Als de nadruk sterk op de prestatie-eis ligt, biedt dat inderdaad de mogelijkheid om met een alternatieve oplossing in te schrijven. Het is wel zaak om de uitvraag zorgvuldig te analyseren. Als zo'n alternatief niet mag, lig je uit de wedstrijd.

Advocaat Wim Heijltjes, Heijltjes Advocaten,
heijltjes@heijltjes.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5288

Sla uw slag met duurzaam onderhoud op honkbalvelden

De gemeente Den Bosch had problemen op haar tien jaar oude honkbal- en softbalvelden. Het water liep niet meer goed weg door het gravel. Gravel wordt ook gebruikt bij de tennissport, waar de laatste jaren veel vooruitgang is geboekt. Is het toepassen van deze technieken ook zinvol voor de honk- en softbalsport? De gemeente vroeg Kennis van Sport om haar te adviseren over het verlengen van de levensduur van de velden en het optimaliseren van de velden voor de sporters.

Auteur: Jarno Tiethoff

Is er een probleem?

In Nederland wordt scherp gekeken naar de aanleg. De sporttechnische norm is daarop afgestemd en er wordt op getoetst. Dit moet voldoende zijn om de voor de sport gewenste speeleigenschappen te bereiken. Bij een bewerkelijk product, zoals gravel, is dat een valkuil. In de norm staat omschreven dat gravel in 24 uur tijd minimaal 250 liter water per vierkante meter moet kunnen afvoeren. Sterker nog: een gravellaag moet een standaard-regenbui van 3 tot 5 mm kunnen absorberen, omdat een honkbalveld net als elk ander sportveld binnen een half uur weer speelbaar dient te zijn. Zoals bekend wijst de praktijk bij veel honk- en softbalvelden vaak anders uit. Het gravel

absorbeert nauwelijks en het water blijft uren op het oppervlak staan. De gewenste normtechnische eigenschappen worden niet meer gehaald.

Herkenbare oorzaak

De vereniging en gemeente steken ruim voldoende uren in het onderhoud. Desondanks is het lastig om de velden effectief te onderhouden. Voor een optimaal resultaat van het onderhoud zijn veel factoren van belang. Dat begint al met het optimaal inrichten van de accommodatie voor het gebruik. Hoe gaan de spelers vervolgens om met de velden? Wordt ontstane speelschade goed hersteld? En tot slot: worden de velden door periodiek onderhoud weer in hun originele staat terug-

gebracht? Dit betekent dat een goed samenspel nodig is. Als een of meerdere factoren uit balans zijn, moet dit opgevangen worden om het evenwicht te herstellen. Dit wordt vaak afgeschoven op de onderhoudsploeg. Met andere woorden: er moet meer werk worden verricht dan eigenlijk noodzakelijk is, waardoor het overzicht snel weg is. Het gevolg: waterplassen die langdurig blijven staan; sporten is dan niet mogelijk. In 's-Hertogenbosch is gekeken wat er nodig is om het samenspel te optimaliseren. Dit is samengevat in een kwaliteitsonderzoek, dat vertaald kan worden naar een meerjaren-onderhoudsplan.

Samenwerking en voorlichting

Tijdens het kwaliteitsonderzoek kwam al snel naar voren wat de oorzaken zijn van de waterplassen die regelmatig een halve dag blijven staan. Spelers vernielen de velden door het spel. En dat is goed, want anders kan er niet gesport worden. Maar het is wel van belang dat de vereniging weet wanneer er gesport kan worden. Is het gravel te nat wanneer erop gespeeld wordt, dan ontstaat er schade

‘Denk niet meteen in oplossingen, maar bepaal eerst de strategie. Want een speler wint niet alléén, maar door samenspel’

Ontmengd gravel speelt minder prettig en bemoeilijkt het wekelijks onderhoud, met wateroverlast tot gevolg.

Het terugbrengen van het gravel in de juiste mengverhouding zorgt voor goede speeleigenschappen en eenvoudiger uit te voeren wekelijks onderhoud.

in de vorm van een dichtgesmeerde laag. Hierop blijft water staan. Dit betekent extra herstelwerkzaamheden bovenop het reguliere onderhoud. Of erger: op een te droog veld spelen, waardoor ontmenging plaatsvindt. Meestal is er geen sprake van onwil, maar van onwetendheid.

Door goede voorlichting aan de vereniging ontstaat er begrip over hoe om te gaan met het veld. Een kwartier extra wachten voorkomt dat dit uren wachten wordt. Dat is in het voordeel van de speler zelf, want spelers willen bij voorkeur altijd spelen. Een duidelijk speelbeleid is nodig, ook voor de bezoekende partij. Gedurende de wachttijd kan de clubkas gespekt worden door gezellig een drankje te drinken, en de parkcommissie kan indien nodig de velden prepareren.

Het wekelijks onderhoud is in Nederland meestal een taak van de vereniging, die wordt uitgevoerd door enthousiaste vrijwilligers. Het is van belang dat de vrijwilligers het werk professioneel uitvoeren. Bij honkbal maakt een speler het liefst nog een sliding naar het honk toe. Dat is goed voor het spel, maar niet voor het veld. Hoe ga je daarmee om, hoe herstel je dat? Daarover ontbreekt vaak de kennis. Juist doordat gravel en natuurgras erg

TOTAL GRADER, EEN TOTALE VERANDERING VOOR DE SPORT?

In januari voerden wij de eerste testen uit met de Total Grader op een dertig jaar oude gravelbaan met een gemiddelde laagdikte van 60 mm. Een bevroren gravellaag van 40 mm werd lasergestuurd gebroken. De werking is bijna hetzelfde als die van een overtopfrees, maar het voordeel van deze machine is dat hij geen messen heeft. Dit voorkomt dat een storende laag ontstaat, en het mengsel wordt niet kapotgeslagen, maar teruggebracht naar het originele volume. Door het lasergestuurde mengen is de onderlaag en later de gekilverde laag overal hetzelfde. Juist doordat deze machine het materiaal van onderuit weer naar boven mengt, ontstaan er unieke kansen, onder andere voor het verbeteren van honk- en softbalvelden. Maar ik voorzie ook kansen voor andere sporttechnische lagen, waaronder lava-rubbermengsels. In het verleden zijn dergelijke mengsels in depot op de parkeerplaats gemengd. Op dat moment werd een monster gestoken ter controle. Vervolgens werd het mengsel in het veld gereden. Het nadeel hiervan is dat de kans op ontmenging heel groot is vanwege de bewerking. Ik zeg altijd maar zo: elke bewerking die je aan lava doet, is er een te veel. Lava ontmengt snel. Wanneer deze velden aan renovatie toe zijn, blijkt het mengsel dan ook vaak niet te voldoen wat betreft de mengverhouding, terwijl er oorspronkelijk aantoonbaar een juist mengsel aanwezig was. Of het mengsel voldoet, hangt daarom naar mijn mening deels af van waar en hoe het monster is gestoken. Ook de manier van bewerken is essentieel. Doordat deze machine van onder naar boven werkt en het materiaal niet kapot slaat, kan er in situ opnieuw gemengd worden, waarbij de fijnere onderste laag weer goed naar boven wordt gebracht. Ook in nieuwbouwsituaties verwacht ik met deze machine interessante mogelijkheden. Er kan een mengsel worden gemaakt in het veld in plaats van op de parkeerplaats. Dit scheelt ruimte en een extra werkgang en is dus kostenbesparend. Doordat de machine niet ontmengt of een storende laag maakt, geeft hij ook nog een beter resultaat.

bewerkelijk zijn, is het ontzettend belangrijk dat herkend wordt welk onderhoud wanneer nodig is. Een veld kan binnen enkele jaren niet meer functioneren, maar het kan ook twintig jaar moeiteloos meegaan. En daar zit nu juist de winst.

**Met goed onderhoud
bespaar je op werkuren en
versnelde afschrijving.
Je wint qua spelplezier en
verkort de wachttijd na
regen**

Vaak wordt er gekeken naar het probleem en wordt dit vervolgens opgelost. Maar het aanpakken van de oorzaak geeft meestal een beter resultaat voor minder kosten. Investeer niet alleen in de aanleg, maar ook in het beheer; doe dit door middel van efficiënte trainingen en de inzet van effectieve apparatuur die niet arbeidsintensief is. Het

Jarno Tiethoff

resultaat: velden die altijd goed te bespelen zijn. Goed voor de sporters, maar ook voor het werkplezier van de (vrijwillige) onderhoudsploeg.

Strategisch oplossen

In Den Bosch zijn de oorzaken van het ontstaan van de huidige kwaliteit van de velden precies in beeld gebracht. De komende jaren kan gericht gewerkt worden aan verbeteringen, zodat herhaling in de toekomst voorkomen kan worden. Om de bestaande problemen op de honkbalvelden direct op te lossen, is bepaald wat de kwaliteit van het gravel is en of de fundatie niet is verzakt. Dit was nodig om juist in te kunnen schatten welke techniek budgettair het beste resultaat geeft. Vervolgens is met behulp van de Total Grader de hele toplaag lasergestuurd doorgemengd. Hierdoor ontstond opnieuw een homogene laag, die in dit geval praktisch even goed was als nieuw aangelegd.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5289

Opleiding Expert Natuurgras start weer in november

Het gras hoeft niet altijd groener te zijn bij de burens.... maar voor een mooie groene grasmat heb je wél vakkennis nodig. Voor een goede aanleg en effectief onderhoud van sportvelden/golfbanen is fundamentele kennis over grond, water en gras noodzakelijk. HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen biedt daarom de opleiding Expert Natuurgras aan. Tijdens deze opleiding leert u hoe u kwaliteit kunt monitoren, zodat je bij problemen de juiste maatregelen treft.

Opleiding Expert Natuurgras

Met de opleiding Expert Natuurgras biedt HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleiding een inhoudelijke verdieping voor de 'ervaren' beheerder sportvelden en hoofdgreenkeeper, die zich wil ontwikkelen tot Expert in zijn vakgebied. De opleiding kent elf dagen met elk een eigen hoofdthema. Daarnaast werkt u aan een individuele opdracht, begeleid door een persoonlijke coach. De onderdelen die tijdens de opleiding behandeld worden hebben betrekking tot de grasmat, groeiplaats en het onderzoek en advies naar de te treffen maatregelen bij vragen bij de aanleg en/of het onderhoud van het natuurgras.

De opleiding is ontwikkeld in samenwerking met het werkveld en wordt erkend door de Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC), NGA, NGF en NVG. Casussen uit de eigen praktijk vormen het uitgangspunt van de opleiding. De opleiding biedt tevens gelegenheid om kennis en ervaringen uit te wisselen met collega's (mede-cursisten). Deze combinatie zorgt voor waardevolle discussies en een verruiming van uw blik.

Resultaat van de opleiding

De opleiding kent een drietal belangrijke thema's; grasmat, groeiplaats, onderzoeks- en monitorings technieken. Na het volgen van de opleiding bent u in staat om bij problemen in de grasmat en bodem een passend advies te geven. Dit doet u aan de hand van een adviesrapport, opgesteld op basis van gedegen onderzoek. U heeft vaardigheden ontwikkeld die u nodig heeft om projectmatig te werken en overtuigend te adviseren.

Cursisten aan het woord...

Oud-cursist Erik van Wijhe, Projectleider Greenkeeping/Hoofdgreenkeeper - Vos Ruinerwold BV

Daar waar er nog wel eens vol enthousiasme een probleem aangepakt wordt, wordt er onbedoeld nogal eens aan symptoombestrijding gedaan. Ook wel het aspirientje in de ochtend, na een avondje doorzakken...

Je leert tijdens de opleiding Expert Natuurgras problemen bij de bron op te sporen en vervolgens planmatig aan te pakken. De verdieping in de fysische, chemische en biologische eigenschappen van de bodem en van onze zo geliefde grassen komt in de opleiding nadrukkelijk aan bod en vormt daarmee de basis voor elke Expert natuurgras. De praktische toepassing middels een gedegen rapportage vormt de kroon op de opleiding.

Oud-cursist Johan Aalderink, Adviseur openbaar groen, sportvelden en golfbanen - Vos Capelle BV

Ik heb altijd al interesse gehad in de grasplant, maar na deze opleiding is dat alleen nog maar meer geworden. Boeiende materie! Deze opleiding is dan ook echt een verdieping die ik mijn collega's in het groen kan aanbevelen.

Geschreven onder de verantwoordelijkheid van de HAS.

Return of the Roberine

Roberine F3 breed inzetbare maaier

Met de splinternieuwe Roberine F3 blaast machinefabrikant Votex in Enschede het legendarische merk Roberine nieuw leven in. De moderne Roberine F3 mag dan een volledig nieuw ontwikkelde zelfrijdende hydraulische klepelmaaier zijn, met de slogan 'The Mowing Company since 1951' legt Roberine een duidelijke link naar het verleden.

Auteur: Dick van Doorn

De productie van de nieuwe Roberine F3 vindt zijn oorsprong al in 1951. In dat jaar begint de familie Robers in Enschede met de productie van diverse modellen kooimaaiers. Deze modellen vinden al snel hun weg naar afnemers in diverse Europese landen. 'In die jaren nam de productie en de naam Roberine een hoge vlucht', zegt Gerrit van Nieuwenhuizen, de huidige directeur van Votex. 'Op de top van de productie lag het aantal machines op meer dan 500 stuks per jaar. Een ongekend hoog aantal voor die tijd.' In 1971 neemt de Duitse machinefabrikant Sabo het Twentse Roberine over van de familie Robers. Daardoor krijgt de fabriek de naam Sabo Roberine.

Met de overname van Sabo door John Deere in 1991 komt ook de Enschedese fabriek in Amerikaanse handen. 'De naam Roberine ging daardoor verloren', aldus Van Nieuwenhuizen. 'John Deere koos er namelijk voor om alle modellen onder zijn eigen merknaam uit te brengen. Op de top fabriceerde John Deere meer dan 3.000 machines per jaar in deze fabriek.'

Een van de meest gerenommeerde machines die in Enschede gemaakt werden, is de Zero Turn (Mid-z) cirkelmaaier, die in de VS volop verkocht werd. Door ongunstige wisselkoersen en tegenvallende verkopen in Europa besluit John Deere in 2005 de

productie van deze cirkelmaaiers te verplaatsen naar de Verenigde Staten. De machinefabriek in Enschede wordt daarna verkocht aan de Citadel Groep, waartoe Votex op dat moment ook behoort. De Citadel Groep zet de productie van de Europese modellen voor John Deere voort. In 2011 neemt Dutch Power Company (DPC) de Enschedese fabriek over van Citadel Groep. De fabriek wordt samen met Votex onderdeel van de groep waartoe ook Herder, Conver, Nagel en Probotiq behoren.

'The Mowing Company since 1951'

De F3 is de eerste machine die in Enschede ontwikkeld is sinds de overname van John Deere. 'John

Deere toonde wel interesse, maar deze machine is niet ontwikkeld onder regie van de Amerikanen. Het gebruiken van de naam John Deere lag dan ook niet voor de hand', legt Van Nieuwenhuizen uit. 'Tegelijkertijd zagen we veel overeenkomsten met vroegere ontwikkelingen van Roberine: comfortabel, degelijk, wendbaar en lage gebruikskosten.

De productie van de nieuwe Roberine F3 vindt zijn oorsprong al in 1951

Het DNA van Roberine is in al die jaren blijkbaar niet verloren gegaan. De keuze voor de naam Roberine was dus niet zo moeilijk, maar hij verdient de wel een eigentijdse styling en logo.' Vanaf medio juni worden in Enschede dus twee wereldmerken geproduceerd, namelijk Roberine en Votex. De

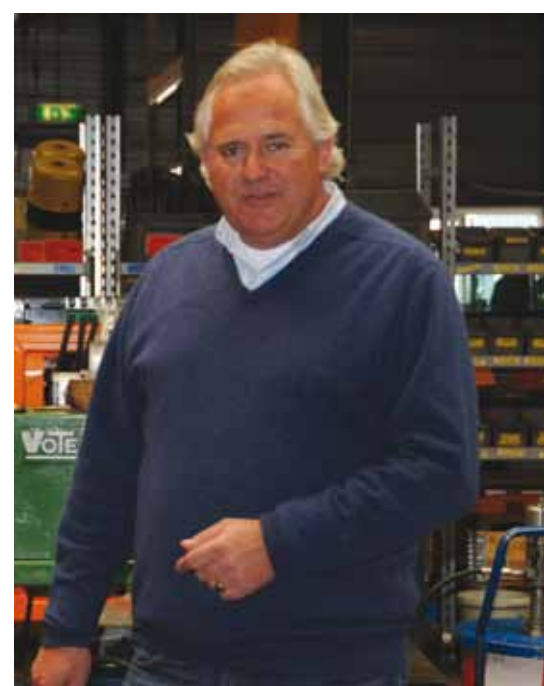
slogan van Roberine wordt 'The Mowing Company since 1951'. Van Nieuwenhuizen: 'Deze slogan zal voor onze klanten terug te zien zijn op alle beurzen, in flyers, folders en alle andere media-uitingen.' De projectnaam van de Roberine F3 was in eerste instantie Votex M3. Vanaf de eerste dag van het project stond voor Van Nieuwenhuizen echter vast dat deze machine van een ander kaliber is dan de aanbouwwerktuigen van Votex en daarom in een andere kleurstelling en onder een andere merknaam verkocht zou worden. 'Door het gebruik van de naam Votex M3 konden we iedereen informeren dat er iets nieuws zat aan te komen en creëerden we voor onszelf voldoende tijd om de naam Roberine naar de 21e eeuw te tillen.'

Sinds begin juni is binnen het bedrijf een duidelijk onderscheid tussen de soorten machines. Alle machines voor professionele groenvoorzieningsbedrijven en openbaargroenbedrijven (onder meer klepelmaaiers, bladblazers en zuigwagens) heten Votex en zijn oranje met donkergrijze accenten. Alle Votex-machines voor de landbouw zijn rood van kleur. Alle zelfrijdende klepelmaaier heten Roberine en zijn groen met donkergrijs. De velgen en klepelbakken van de maaier zijn donkergrijs en de accenten zijn zwart. Van Nieuwenhuizen: 'De F in het eerste type Roberine F3 staat voor het Engelse woord *flail*, wat 'klepel' betekent. De 3 staat voor de drie klepelbakken die aan deze machine zitten.'

Via Roberine-dealers

Volgens de directeur is de naam Roberine nog steeds een begrip in de markt, met name in het VK. 'Dat was nóg een reden om voor de naam Roberine te kiezen. Engeland is ook een van de markten waarop we ons gaan richten.' Zo komt er zelfs een speciale website, gericht op de Engelse markt, die vanaf eind juni te vinden is via www.roberine.co.uk en www.roberine.com. Bijzonder is overigens dat de Roberine F3 vermarkt wordt in nauwe samenwerking met de Europese John Deere-dealers. 'Het voordeel hiervan is dat deze dealers de kennis en techniek in huis hebben van deze maaimachines, ook vanuit het verleden', aldus de directeur. 'En ze zitten dicht op de markt en hebben zeer veel verkooppunten.'

Met de Roberine F3 wil hij zich richten op de nieuwe trend in Europa van minder vaak maaien. 'Je ziet in alle Europese landen overheden bezuinigen op het aantal keren maaien per maand. Daardoor kunnen aannemers het met een traditionele cirkel- of kooimaaiers soms niet meer voor elkaar krijgen om het lange gras fatsoenlijk gemaaid te krijgen.' Met de zelfrijdende klepelmaaier van Roberine lukt dit prima. Een ander groot voordeel hierbij is dat het niets afdoet aan het maaibeeld in vergelijking met een kooimaaiers. 'Je ziet vrijwel geen verschil tussen gras dat gemaaid is met een traditionele kooimaaiers en gras dat met onze klepelmaaier gemaaid is.' Openbaar groen is volgens Van Nieuwenhuizen in dit kader overigens een breed begrip. Met de Roberine F3 kunnen ook natuur- en recreatiegebieden

Gerrit van Nieuwenhuizen

PRODUCTIVITEIT

Groundsmaster® 4000-D heruitgevonden

Hoge productiviteit
Zuinig met brandstof
Innovatief
Lage onderhoudskosten

100
ANNIVERSARY OF INNOVATION

TORO®

Count on it.

GROENTECHNIEK

Jean Heybroek

www.jeanheybroek.com

www.toro.com

VOETBAL | KORFBAL | TENNIS | HANDBAL | BASKETBAL | BADMINTON | MIDGETGOLF | RUGBY | HOCKEY | VOLLEYBAL

PLUIM & SPORTS bv

WWW.PLUIMSPORTS.NL

TENNISbouw
nederland b.v.

WWW.TENNISBOUW.NL

PARTNER IN HET: ONTWERPEN | ADVISEREN | BEGELEN | AANLEGGEN EN RENOVEREN VAN DIVERSE TYPE TENNISBANEN
ONDERHOUD VAN TENNISBANEN | LEVERING VAN INRICHTINGSMATERIALEN

Diepertseweg 40 5424 TA Elsendorp T 0492 - 35 91 11 F 0492 - 35 91 07
E info@pluimsports.nl I www.pluimsports.nl E info@tennisbouw.nl I www.tennisbouw.nl

den, groenstroken en randen rondom sportvelden gemaaid worden.

banden en achterop twee 20x10 banden van Vredestein.

Met de Roberine F3 wil hij zich richten op de nieuwe trend in Europa van minder vaak maaien

Technische specificaties

Volgens de directeur zullen vanaf medio juli 2015 de eerste F3's worden uitgeleverd. De Roberine F3 is leverbaar met een stage 3A-motor. Het gaat om een 41pk (30 kW) 1500 cc turbodieselmotor van Yanmar. Vanaf 2016 is het ook mogelijk om een stage 3B-motor tegen meerprijs te kopen. De zelfrijdende klepelmaaier heeft een automatische 4WD, wat het maaigemak enorm vergroot, vooral ook op heuvelachtig terrein. Hierdoor is de F3 ook zeer geschikt voor het maaien van taluds. De transportsnelheid is 25 km/uur en de maximale maaisnelheid 13 km/uur. Voorop zitten twee 26x12

Aan de stoel zit een compacte *command arm*. Het rijpedaal van de klepelmaaier wordt elektrisch aangestuurd, waardoor er geen mechanische verbindingen meer zijn tussen de motor en het bestuurdersplatform. De klepelbakken zijn direct aangedreven en speciaal ontworpen in combinatie met de unieke Roberine-klepel. Hierdoor kan ook in hoog gras een hoge maaisnelheid worden bereikt en blijft het gras niet in proppen achter. De eenvoudige verstelling van de maaahoogte maakt de machine breed inzetbaar en garandeert zelfs op een oneffen ondergrond een goed maaibeeld. Zowel voor- als achterop de maaier zit energiezuinige ledverlichting. Het totaalgewicht van de klepelmaaier is 1.175 kilogram.

Voorlopig wordt de Roberine F3 geleverd met ROPS (*roll over protection system*). Vanaf mei 2016 is de klepelmaaier ook leverbaar met cabine (eventueel als optie inclusief airco). De ROPS kan door middel van een hendel naar beneden geklapt worden. Een groot voordeel van de Roberine F3 is dat hij zo geconstrueerd is dat hij in een normale bestelbus past. De zelfrijdende klepelmaaier is met opgeklapte maaibakken en neergeklapte ROPS slechts 1,35 meter breed en 1,65 meter hoog. Van Nieuwenhuizen: 'Het voordeel voor bedrijven is dat ze dus niet per se met een aanhanger op pad hoeven, wat tijd en geld scheelt.'

Resultaat van jarenlange ervaring

Het kunnen neerklappen van de ROPS is eveneens handig bij het maaien onder lage struiken of bomen. De Roberine F3 is niet alleen zeer compact te maken, maar hij is ook heel wendbaar. De minimale draaicirkel is 1,80 meter. Door de smalle achterzijde is het risico op schade (door een wegdraaiende achterzijde) ook minder. De maaibreedte met één klepelbak is 77 centimeter, met drie klepelbakken 215 centimeter. 'Zoals je kunt zien, is de F3 het resultaat van onze jarenlange ervaring op het gebied van de productie van machines voor het onderhoud van sportvelden, plantsoenen en wegbermen. Daarbij is gebruikgemaakt van de laatste technische inzichten op het gebied van constructie en aandrijving.' Duidelijk is echter eveneens dat Roberine met de F3 ook het design en de ergonomie van zijn machines naar een hoger plan tilt. Voorlopig levert Roberine de F3 alleen met klepels, maar er zullen volgens Van Nieuwenhuizen de komende jaren nog meer modellen en types Roberine klepel- en kooimaaiers volgen.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5290

**MEER PRODUCTEN
MEER KENNIS**

**ÉÉN BEDRIJF
ÉÉN NAAM**

U kende ons als Everris,
maar we zijn uitgegroeid
naar veel meer.

Nu zijn we ICL Specialty Fertilizers.

Where needs take us

icl-sf.com/one-name

Veldbeemd: een niet te missen soort in je sportveld?

Sinds jaar en dag is veldbeemdgras (*Poa pratensis*) een belangrijke soort in graszaadmengsels voor sportvelden. Dankzij het stugge blad, de diepe beworteling en bovenal de vorming van horizontale ondergrondse uitlopers (rhizomen) levert het een hoge tolerantie tegen intensieve bespeling. Veldbeemd is als de wapening in beton. Toch is het niet allemaal 'halleluja' rond de soort en kleven er enkele bezwaren aan het gebruik van veldbeemd: het is traag en soms erg gevoelig voor de schimmel *Drechslera poae* (bladvlekkenziekte).

Auteur: Arthur Wolleswinkel

Waarom dan tóch veldbeemd? Een hoog aandeel veldbeemdgras in de zode van het sportveld – dát is iets wat iedere groundsman op prijs stelt. Veldbeemd is erg gewild vanwege de ondergrondse uitlopers – rhizomen – die voor een stevige stabiele toplaag zorgen. Ook zorgen diezelfde uitlopers ervoor dat betredingsschade zich snel kan herstellen. In combinatie met de diepe beworteling staan de uitlopers ook garant voor een hoge droogtetolerantie. Daarnaast is veldbeemd een behoorlijk wintervaste grassoort, die de continentale winters in Noord- en Oost-Europa uitstekend weet te overleven.

Jarenlang kweken en development-onderzoek van Barenbrug heeft aangetoond dat er binnen de soort *Poa pratensis* grote genetische variatie bestaat. Waar bij soorten als rietzwenk en Engels raaigras de variatie beperkt is, vinden we bij veldbeemdgras rassen die enorm verschillen wat betreft resistentie tegen schimmelziektes, presta-

ties bij hitte of kou of kiemsnelheid. Neem bijvoorbeeld de graszodenteelt, waarbij resistentie tegen ziektes als roest en bladvlekkenziekte een vereiste is. Sommige veldbeemden zijn daar geschikter voor dan andere.

Hoe herken je veldbeemd?

Nog steeds zien we dat het moeilijk is om *Poa pratensis* in het veld te herkennen. Knielend in het veld herken je veldbeemd vooral aan het blad: over de lengte van het blad zijn twee lichtlijnen zichtbaar (het zogenaamde 'tramspoor'). Na vlakstrijken van het blad splijt de top; de V van veldbeemd wordt zichtbaar. Als we een paar planten uit het veld steken en vervolgens met een vergrootglas ontleden, laat de soort de volgende herkenningpunten zien: het jongste blad van veldbeemdgras komt gevouwen tevoorschijn, het blad heeft aan de basis geen oortjes, het ongeribde blad is aan de achterzijde glanzend en er is een tongetje aan-

wezig, kort en bleekgroen. Veldbeemdgras is een echte zodenvormer en vormt ondergronds horizontale uitlopers ofwel *rhizomen*. Op de knopen hiervan groeit de grassoort terug boven de grond. Als je veldbeemdgras laat bloeien, wordt een pluim zichtbaar.

Veldbeemd in een grasmengsel

Engels raaigras en veldbeemdgras zijn als een huwelijk: de ene soort vult de andere aan, maar kan ook dominant worden. Over het algemeen wordt bij inzaai een grasmengsel gebruikt waarin minimaal 50% veldbeemdgras en 50% Engels raaigras aanwezig is. In de praktijk levert dit in de grasmat veel meer veldbeemd dan Engels raaigras op, omdat het aantal zaden veldbeemdgras per gram bijna vijf keer zo hoog is als het aantal bij Engels raaigras. Veldbeemd heeft zo'n 3300 zaden per gram, terwijl Engels raaigras blijft steken op 700. Voorwaarden hiervoor zijn uiteraard een vol-

THE CHOICE OF CHAMPIONS.

WWW.THECHOICEOFCHAMPIONS.COM

#GREENFIELDS MX

doende lange vestigingstijd en niet te diep zaaien. Veldbeemd is immers een lichtkiemer. Bij te diepe inzaai (dieper dan twee centimeter), wil Engels raaigras weleens dominant worden in het mengsel en kan het de overhand krijgen.

RPR is veel sterker dan andere Engels raaigrassen, terwijl het wel de snelheid van de soort behoudt

Doorzaai

Voor doorzaai wordt doorgaans nog altijd het reguliere SV7-mengsel gebruikt, bestaande uit 75% Engels raaigras en 25% veldbeemdgras. Het belangrijkste criterium bij doorzaai is snelheid. Hoe sneller het gras kiemt en zich vestigt, hoe eerder het veld gereed is voor gebruik. Om de grasgroei nog meer aan te jagen, wordt extra kunstmest toegediend. Hiervan profiteert het Engels raaigras het meest, waardoor het de concurrentie zal aangaan met veldbeemd. Daarnaast mogen we overigens ook de straatgrasdruk niet vergeten. Vooral in het voorjaar probeert deze ongewenste soort zo snel mogelijk te kiemen en zich middels snelle bloei over het hele veld te verspreiden. Daar komt nog bij dat de meeste velden niet de rusttijd van minimaal tien weken krijgen die noodzakelijk is om veldbeemd in de mat tot ontwikkeling te laten komen. Dit is zonde, omdat veldbeemdgras waardevolle eigenschappen bezit die nu onbenut blijven. Bovendien is de grassoort duur en wordt er op deze manier geld verspild. Is Engels raai met veldbeemdgras dan wel een goed huwelijk? Voor doorzaai op een veld waar tijd de beperkende factor is, is het antwoord: nee.

Snel en sterk

Een snelle vestiging kan worden bereikt met Engels

raaigras (*Lolium perenne*). Voor intensieve bespeling schiet een regulier mengsel met Engels raaigras echter te kort. Hier missen we namelijk de ondergrondse uitlopers van veldbeemdgras. Toch is het mogelijk om met Engels raaigras een snelle én sterke grasmat te realiseren, dankzij de ontwikkeling van zelfherstellend Engels raaigras, dat uitlopers vormt. Voor het eerst is er een Engels raaigras dat dit specifieke kenmerk heeft, weliswaar niet ondergronds, maar bovengronds: RPR. Door deze eigenschap is RPR vele malen sterker dan andere Engels raaigrassen, terwijl het wel de snelheid van de soort behoudt. Het resultaat is een zelfherstellend Engels raaigras met een hoge bespelingstolerantie, perfect voor doorzaaitoepassingen waarbij snelheid en stevigheid hoog in het vaandel staan. Een ander voordeel is dat RPR eerder in het voorjaar kiemt dan het gemiddelde veldbeemd. Natuurlijk vervangt RPR veldbeemdgras niet een op een, maar voor doorzaai in het voorjaar is RPR de oplossing en is veldbeemd absoluut niet onmisbaar.

Engels raai met uitlopers: *determinate stolons*

Stolonen zijn stengels die net boven de grond lopen. Stolonen vormen kleine wortels bij de knopen en nieuwe planten vanuit de nieuw gevormde spruit. Stolonen worden ook wel uitlopers genoemd (*runners* in het Engels). Ze moeten echter niet worden verward met *rhizomen*, zoals we die bij veldbeemd vinden. Dit zijn wortelachtige stengels die ontstaan bij de wortels en juist ondergronds zijn.

Letterlijk vertaald wordt met *determinate* 'bepaald' bedoeld. *Determinate stolons* zijn stolonen die bepaald, begrensd of eindig zijn. *Indeterminate stolons* bestaan dus ook. Dat zijn stolonen die juist onbegrensd of oneindig zijn. Denk hierbij aan *Agrostis stolonifera* of *Cynodon dactylon* (bermudagrass). Deze soorten ontwikkelen en vermeerderen zich erg snel dankzij een enorm uitlopervormend vermogen. Dit is zo sterk, dat intensief onderhoud – verticuteren – vereist is om het agressieve gedrag in te tomen en te voorkomen dat de grasmat 'wegloopt'.

Bij RPR is hiervan in het geheel geen sprake. Ten opzichte van andere soorten is de uitlopervormende eigenschap van RPR bescheiden; de stolonen beperken zich in de praktijk tot maximaal twee of drie nieuwe planten per moederplant per richting. Uitgaande van vier richtingen kan een RPR-moederplant dus in totaal acht tot twaalf nieuwe planten opleveren.

Het netwerk dat ontstaat doordat RPR-planten stolonen vormen en zich met elkaar verbinden, zorgt voor de sterke grasmat. RPR blijft Engels raaigras met een lagere betredingstolerantie dan

veldbeemdgras. Bij intensief spel wordt het netwerk van uitlopers dus 'gebroken', maar dankzij het veel snellere herstellende vermogen van RPR ten opzichte van gewoon Engels raaigras én veldbeemdgras zal het netwerk ook weer snel intact zijn, waardoor de bespeelbaarheid gegarandeerd blijft.

Tot slot

Laat het duidelijk zijn dat RPR geen vervanger is van veldbeemdgras. Waar veldbeemd zijn manco met betrekking tot trage opkomst en hergroei na de winter laat zien, weet RPR dit ruim te compenseren. RPR zorgt voor een ruimere zaaiperiode dan veldbeemd. Veldbeemd is de constante factor in de grasmat zodra deze zich goed heeft gevestigd (zeg maar de 'dieselmotor' van een sportveld), en scoort hoog op duurzaamheid. Met RPR behoud je flexibiliteit en behaal je in korte tijd een hoogwaardige kwaliteit. Engels raaigras met veldbeemd is bij inzaai onmisbaar, maar bij doorzaai met RPR is veldbeemdgras niet meer onmisbaar.

Dit artikel is geschreven onder verantwoordelijkheid van Barenbrug. De auteur, Arthur Wolleswinkel, is werkzaam als international product manager turf bij het bedrijf.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5291

Eenpitters in sportadvies

Groot worden door klein te blijven

Het viel de reactie van Fieldmanager op: de laatste twee, drie jaar liet een kleine stortvloed aan eenpitters in sportadvies zien. Jonge professionals die voor zichzelf een toekomst als adviseur zien. Vakblad Fieldmanager verzamelde een aantal van hen in het stadion van FC Utrecht. De centrale vraag was: hoe ontwikkelt de markt zich en hoe zien zij hun rol in dat geheel?

Auteur: Hein van Iersel

De keuze voor Utrecht als verzamelplaats is niet helemaal toevallig. De Galgenwaard is een van de werkplekken van Arno Harmsen van de Grasmaesters, een van de deelnemende eenpitters. Harmsen heeft de laatste jaren de privatisering van het fieldmanagement van FC Utrecht begeleid. Vroeger werd dat verzorgd door de gemeente; inmiddels is er binnen de BVO een afdeling opgericht die dit voor haar rekening neemt. Harmsen begeleidt dit geheel, inclusief de aanstelling van een aantal fieldmanagers.

Het voorbeeld van Galgenwaard geeft meteen de veelzijdigheid aan van de vijf adviseurs. Bijna allemaal noemen ze zich in eerste instantie 'urenfabrieken' die hun advies verkopen in de vorm van uren. Hoewel er gaande het gesprek ook meer hybride vormen naar voren komen, waarbij de adviseurs zich meer risicodragend opstellen ten opzichte van de markt en de opdrachtgevers. Mark de Jong van Malsen Sport en Civiel is daar een goed voor-

beeld van. In principe verkoopt hij zijn adviezen het liefst per uur, maar inmiddels wordt hij steeds vaker betrokken in aanbestedingen, waarbij hij de directievoering doet en de aannemer de bouw. De Jong heeft daarbij een sterke voorkeur voor een fixed price.

Wat geef je weg?

Het zal tijdens het gesprek een aantal keren terugkomen. De vijf heren verkopen kennis, maar kunnen de klant alleen over de streep trekken door af en toe ook eens wat weg te geven. Doe je dat niet, dan zul je je klant er nooit van kunnen overtuigen dat jouw kennis essentieel is voor zijn probleem. Arno Harmsen: 'Dat blijft een spanningsveld; je zou het kunnen omschrijven als een ingecalculeerd bedrijfsrisico.' Jan Willem Boon van Gras Advies: 'Daar wordt zeker ook wel misbruik van gemaakt, maar dat heb je meestal snel door.' Iedereen knikt bij de uitleg van Boon en Harmsen en herkent

DE MASTERCLASS EENPITTERS IN SPORTADVIES WERD GEHOUDEN OP 29 APRIL IN UTRECHT EN WERD BIJGEWOOND DOOR:

- Jarno Tiethoff, Kennis van Sport
- Iwan ter Huurne, Kennis van Sport
- Jan Willem Boon, Gras Advies
- Ernst Bos, Ernst Bos Advies
- Mark de Jong, Malsen Sport en Civiel
- Arbo Harmsen, Grasmaesters

Het voorbeeld van Galgenwaard geeft meteen de veelzijdigheid aan van de vijf adviseurs

Arno Harmsen

Ernst Bos

volgens Boon gaan om drie mensen die voor zijn adviespraktijk aan de slag zijn. Tussen de regels door blijkt – en dat geldt ook voor de collega-adviseurs – dat adviseren vooral ook hard doorbuffelen is. Mark de Jong hierover: ‘Wij kunnen ons alleen onderscheiden door meer inzet en passie neer te leggen dan de grote adviesbureaus.’

Ernst Bos, ongeveer de oudste van de groep, maar pas sinds kort werkzaam als zelfstandig ondernemer, hoort de uitleg van Boon aan. ‘Dat is interessant.’ Bos heeft als oud-IPC’er een indrukwekkend netwerk, ook al is hij als ondernemer de benjamin van de masterclass. Ook heeft Bos inmiddels een netwerk van collega-adviseurs die hem inschakelen en die hij ook weer kan inschakelen.

Advies

Opvallend genoeg kennen de adviseurs elkaar niet of amper. Opmerkelijk, want zo groot is de sportbranche niet. Ernst Bos lacht erom: ‘Wij kennen alleen onze concurrenten en vijanden. Dat we elkaar niet kennen, is dus een goede zaak.’ Dat wil niet zeggen dat er voor de aanwezige adviseurs geen concurrentie bestaat. Jan Willem Boon ziet een deel van het werk dat hij verricht soms bij de aannemers belanden. Nu ook verenigingen in sommige gevallen zelfstandig hun sportconstructies op de markt brengen, wordt er wellicht kritischer gekeken naar de kosten van de adviseur voor het klaarmaken van de bestekken en/of de directievoering. De move van de marktleider in de advieswereld, Kybys, om in de vorm van Kybys Contracting

Recycling zoals het hoort!

Kunstgrasrecycling

Attero verwerkt ca. 3,5 miljoen ton afval voor overheden en het bedrijfsleven. Uw versleten kunstgras is bij ons in goede handen. Wij verwerken kunstgras tot schone producten. De kunststofvezel wordt gebruikt als filtermateriaal in de drainageindustrie of verwerkt tot kunststofgranulaat. Zand vindt zijn weg in sporttechnische fundatieproducten (RST) en het schone rubber leveren wij aan de industrie. Wij staan voor een maximale recycling van uw oude velden.

Wij ontzorgen u volledig en verwerken uw afval volgens de strengste milieunormen. Attero is gecertificeerd volgens ISO 14001.

We willen graag eens met u van gedachten wisselen over wat wij op dit gebied voor u kunnen betekenen.

www.attero.nl

MALSEN SPORT EN CIVIEL

Mark de Jong van Malsen Sport en Civiel heeft het vak geleerd bij onder andere Arcadis, maar heeft nu zijn eigen adviespraktijk. Malsen Sport en Civiel noemt zich een adviesbureau voor de realisatie van alle buitensportaccommodaties. Specialismes zijn de realisatie en het beheer van natuur- en hybridegrasvelden.

ERNST BOS ADVIES

Onder het motto 'de kracht van kennis delen' verzorgt Ernst Bos door het hele land trainingen en adviezen voor de sport- en golfsector. De belangrijkste activiteiten zijn:
opstellen beheersplannen en cultuurtechnisch advies
kwaliteitsbeoordeling van golfbanen en sportvelden
begeleiding van verenigingen bij privatisering
bemestingsplannen voor buitensportaccommodaties
trainingen voor greenkeepers op het gebied van beheer en onderhoud

KENNIS VAN SPORT

Richt zich op ontwerp, aanleg en onderhoud van tennisaccommodaties en het organiseren van kennisdagen. Kennis van Sport vindt dat met de juiste kennis weloverwogen beslissingen kunnen worden gemaakt. Het doel is om door samenwerking met de opdrachtgever op een laagdrempelige manier het beste resultaat neer te zetten.

GRAS ADVIES

Dagnl is een samenwerkingsverband tussen verschillende ingenieursbureaus. Elk bedrijf is gespecialiseerd op zijn eigen vakgebied. De specialismes van Gras Advies zijn civiel- en cultuurtechniek, sport en spelen en duurzaamheid en veiligheid.

GRASMEESTERS

Grasmeesters ondersteunt en begeleidt voetbalverenigingen en gemeentes. Het doel hiervan is het creëren van hoogwaardige natuurgrasvelden, waarbij een financieel verantwoord beleid de basis is.

Jan Willem Boon

De masterclass heet *Eenpitters in sportadvies,* maar niet alle adviseurs zijn echte eenpitters

een apart bedrijf in de markt te zetten, wordt dan ook herhaaldelijk slim genoemd. Nu de overheid steeds meer op afstand komt te staan bij de aanbesteding van opdrachten, is dit overduidelijk een groeiemarkt. De aannemer is bij dit soort constructies weliswaar verantwoordelijk voor engineering én aanleg, maar vaak zal deze daarvoor niet de capaciteit in huis hebben. Een kans dus voor grote en kleine adviesbureaus, die daar al dan niet risicodragend hun kennis kunnen afzetten.

Jarno Tiethoff van Kennis van Sport ziet het allemaal niet zo somber in. Hij kijkt naar eigen zeggen niet naar concurrenten, maar naar de vragen uit de markt. Het doel van hem en collega Iwan ter Huurne is om met het eigen bedrijf leuk te leven en mooie opdrachten uit te voeren.

Besparing

De meerwaarde van een goede adviseur, groot of klein, is dat hij door goed te kijken naar de problematiek verbindingen mogelijk maakt die er anders niet zouden zijn. Jan Willem Boon geeft een voorbeeld van een project in Overijssel waarbij hij betrokken was. Vroeger zou de aanleg van dit sportcomplex rechtstreeks door de gemeente zijn uitbesteed aan de aannemer met de laagste prijs. Boon heeft nu goed geïnventariseerd wat de vereniging in kwestie zelf wil en – belangrijker nog – kan doen. De eigen werkzaamheden resulteerden in een besparing van 2,5 ton, die geïnvesteerd kan worden in een beter en mooier sportcomplex. Boon: 'Normaal zouden ze hier een huis-tuin-en-keukenkunstgrasmatje kunnen betalen. Nu ligt er echte kwaliteit, maar zijn ook zaken als bestrating

Jarno Toethoff

Iwan ter Huurne

en hekwerken rondom de velden beter aangelegd.' Boon lijkt te willen zeggen dat zijn rol als onafhankelijk adviseur, die verbindingen maakt tussen de verschillende partijen, bepalend is voor het succes. Het is duidelijk: het bedrijf van Boon heeft in

verenigingen een belangrijke klantengroep. Tegelijkertijd is Boon ook kritisch ten opzichte van deze vaak niet technisch opgeleide klanten. 'Ze kijken pas naar een tekening als het proces eigenlijk al achter de rug is.' Het is precies om die

reden dat Boon eigenlijk weinig heil ziet in fixed price-opdrachten. Volgens hem is zo'n prijs bijna onmogelijk in te schatten. Wel maakt Boon vooraf een begroting, maar die geldt niet als bindende offerte.

Mark de Jong herkent de onervarenheid van sportbestuurders, maar is tegelijk van mening dat verenigingen niet veel slechter scoren dan andere klantengroepen.

Nu de overheid steeds meer op afstand komt te staan bij de uitbesteding van opdrachten, is dit overduidelijk een groeimarkt

De discussie verlegt zich naar de markt in het algemeen. Gezamenlijk kennen de masterclass-deelnemers de markt goed. Dat heeft ook te maken met de achtergrond van de adviseurs. Tiethoff heeft bij de tennisbond en Kiwa Isa gewerkt, Boon bij Grontmij, De Jong bij Arcadis, Ter Huurne ook bij de tennisbond, maar hij werkt ook nog steeds voor de Padelbond.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5292

Minder kosten, duurzame oplossingen

Het CSC-‘Sportpark van de Toekomst’ ligt in Oudewater

Veel lokale overheden en sportverenigingen in heel Nederland worstelen met dezelfde vraag: Hoe krijgen we meer kwaliteit voor minder geld?

In Oudewater realiseerde CSC drie jaar geleden de oplossing. De gemeente bespaart € 25.000 per jaar. De clubs beschikken over betere velden dan ooit.

En de gekozen oplossing is ook nog eens duurzaam. Het begon allemaal met de aanleg van twee kunstgrasvelden. Aan het woord is de voorzitter van de beheerstichting die voor het sportpark werd opgericht, de heer Marius Rutges.

Auteur: Ton Hendrickx

Kostenbesparing voor de gemeente

‘Twee voetbalverenigingen maken in Oudewater gebruik van sportpark Markveld. Vanwege de grote aanwas van nieuwe leden was de verhouding tussen grassprietten en voetbalnoppen geheel zoek. Jaarlijks werden de vijf natuurgrasvelden en het trainingsveld helemaal ‘kaal’ gespeeld. Hoge renovatiekosten in de zomer waren meer regel dan uitzondering. De clubs namen het initiatief om tot een oplossing te komen. “Als het maar kosten bespaart”, was de belangrijkste voorwaarde van de gemeente. De aanleg van twee kunstgrasvelden en de vervanging van een gravelloopbaan zorgen nu voor een structurele besparing van € 25.000 voor de gemeente. Het dagelijks onderhoud wordt gedaan door vrijwilligers van de beheerstichting. Het achterstallig onderhoud van vijftien jaar werd in enkele jaren ingelopen en het gebruik van kunstgras zorgde dat de natuurgrasvelden minder te lijden hebben, met ook daar lagere kosten tot gevolg.’

Kwaliteit voor de clubs

‘Nadat CSC de beide kunstgrasvelden en de atletiekbaan had aangelegd, wordt het onderhoud van het complete sportpark gecoördineerd door CSO, waarbij CSC-De Meent het natuurgras onderhoudt en CSO het kunstgras. Een perfecte afstemming van vrijwilligerswerk en specialistenwerk zorgt voor een optimaal resultaat. Tweemaal per jaar worden de CSO-prestaties gemeten door een onafhankelijk onderzoeksbureau. Zo wordt van de natuurgrasvelden bijvoorbeeld de hoeveelheid

voedingsstoffen gemeten die in de grond zit. CSO moet voldoen aan de eisen die tevoren zijn vastgesteld en waar nodig meststoffen of andere zaken aanvullen. Aan alle eisen werd tot op heden door CSO voldaan, met uitstekende natuurgrasvelden tot gevolg. Grasbezetting, wortelgroei, voedingsstoffen, bodemfauna, alle aspecten worden meegenomen. Het eerste onderhoudsprestatiecontract was geboren; intussen werkt CSO bij voorkeur op deze manier. Op onafhankelijke wijze wordt de kwaliteit van de velden bewaakt, op deskundige wijze wordt de kwaliteit geleverd.’

Duurzaamheid voor de omgeving

‘De kunstgrasvelden werden ongelijmd aangelegd (de lijnen worden gespoten met verf op waterbasis), zodat de velden compleet gerecycled kunnen worden aan het eind van de levensduur. De natuurgrasvelden worden op biologische wijze onderhouden; onkruid wordt bestreden zonder chemicaliën. De laatste duurzaamheidsstap – led-veldverlichting – moest financieel even worden uitgesteld, maar ook daar wordt inmiddels aan gewerkt. Bovenop de besparingen die de gemeente wist te realiseren door de aanbesteding van

Marius Rutges is voorzitter van de Stichting BESMO (Beheer en Exploitatie Sportpark Markveld Oudewater)

aanleg en onderhoud door CSC en CSO, vond de beheerstichting zelfs financiële armslag om vorig jaar onder alle natuurgrasvelden een sproei-installatie aan te leggen. Een pomp, in combinatie met een computergestuurd systeem, is nu genoeg om de berekening van het sportpark af te stemmen op de weersomstandigheden. Zo wordt in de zomerperiode verantwoord omgegaan met het (soms schaarse) slootwater – opnieuw een duurzaamheidsaspect dat niet altijd voor iedereen zichtbaar is. CSC heeft het bewijs geleverd: meer kwaliteit voor minder geld. Het kan. In Oudewater.’

www.cscsport.nl

Gene markers als manier om het veredelingsproces te versnellen en voorsprong te maken

Het is bijna een open deur, maar het veredelen van gras is een tijdrovend proces. Volgens Niels Rolund, *plant breeder* bij wereldmarktleider DLF (waarvan ook het Nederlandse Innoseeds onderdeel is) duurt het al gauw vijftien jaar voordat een nieuw ras de hele cyclus van selecteren heeft doorlopen. DLF is nu gestart met het toepassen van markergenen om dit proces te versnellen.

Auteur: Hein van Iersel

DLF was de laatste jaren succesvol met het introduceren van nieuwe rassen. Het laatste huzarenstukje is het uitbrengen van tetraploïde rassen voor sport en recreatie; dat wil zeggen grassen met niet twee DNA-strengen, maar vier. Als je de definitie van tetraploïde op internet opzoekt, kun je lezen dat tetraploïde grassen bijna altijd groter zijn en doorgaans door de mens zijn geselecteerd. In de agrarische wereld, waar de nadruk wat betreft grassen veel meer op productie en kilo's droge stof ligt dan op uitstraling en betredingsresistentie, is het toepassen van tetraploïde rassen daarom al min of meer gemeengoed. In de sport- en recreatiewereld is dat echter nog veel minder gewoon. Niels Rolund legt nog even uit wat de voordelen zijn.

In recreatiegrassen wil je natuurlijk geen grovere grassoorten, maar tetraploïde grassen hebben nog meer voordelen. Volgens Rolund zijn ze ook vitaler, kiemen ze sneller en zijn ze vooral vroeger in het seizoen actief, al bij lagere temperaturen. De rassen hebben op dit moment nog wel nadelen ten opzichte van de topgrassen van DLF. Dat betekent dat de bespelings tolerantie nog steeds iets lager is dan die van gewoon Engels raaigras, en daarom worden ze nog alleen in mengsels toegepast. Volgens Mogens Toft Jensen, bij DLF wereldwijd verantwoordelijk voor marketing en productontwikkeling, is dat dus de komende uitdaging: de tetraploïde rassen zo verder selecteren dat de positieve eigenschappen van conventioneel Engels raaigras

ook in tetraploïde rassen beschikbaar komen.

Volgens Toft Jensen kan dat op een aantal manieren. Een optie zou zijn om dat via genetische modificatie te doen. Voor DLF – en alle andere Europese kwekers zijn het daarmee eens – is dat echter geen optie. Genetische modificatie is volgens de Europese richtlijnen verboden. Een van de gevaren die gezien worden, is het ontsnappen van genetisch gemodificeerde rassen naar de vrije natuur. Bij gewassen als maïs, tarwe of groente kun je dat gevaar nog wegwuiven. Maar bij soorten die in de vrije natuur ook voorkomen, weet je bijna zeker dat genetisch gemodificeerde grassen zich zullen gaan vermengen met de natuurlijke popula-

de praktijk bijna onmogelijk om gras uit Amerika te blijven importeren. Het geringste vermoeden van de aanwezigheid van genetisch gemodificeerd materiaal – zelfs als het niet is aan te tonen – zorgt er al voor dat er een importverbod wordt ingesteld.

De Europese richtlijnen zijn zeer streng als het gaat om het buitenhouden van deze rassen

Gene markers

Dat wil niet zeggen dat DLF de ogen sluit voor de toekomst. Sinds kort gebruikt het bedrijf markergenen om de veredeling te versnellen en daarmee een voorsprong op de concurrent op te bouwen. In andere delen van de agrarische industrie is dat inmiddels al redelijk normaal, maar bij grassenveredeling is de toepassing vanwege de hoge kosten die ermee gepaard gaan nog een uitzondering. Een markergenen kun je beste omschrijven als een kort stukje van een miljoenen genen tellende DNA-keten waarvan je de precieze samenstelling en locatie weet. Markergenen kunnen op twee manier

gebruikt worden: enerzijds als een manier om een organisme te identificeren, als een soort vingerafdruk dus; maar de methode is ook bruikbaar om sneller te doorgronden wat de positieve eigenschappen van een ras zijn. Toft Jensen legt uit: 'Markergenen zijn extreem duur, maar worden wel in sneltreinvaart goedkoper. Inmiddels gebruiken wij technologie waarbij we van achttien miljoen verschillende stukjes DNA de samenstelling en precieze plaats in de DNA-keten weten. Dat lijkt veel, maar is toch maar een fractie van het totale DNA van de grasplant. Met de kennis over de achttien miljoen stukjes DNA kun je wel een voorspelling doen over de eigenschappen van een grasplant. Dat doe je door het aanleggen van een grote database. Je kunt dan het DNA van bestaande rassen waarvan je de exacte eigenschappen weet, vergelijken met dat van nieuwe rassen die nog maar net beschikbaar zijn. Verder maakt de techniek van markergenen ook gericht kruisen mogelijk.

tie van bijvoorbeeld Engels raaigras, veldbeemd of roodzwenk.

Mogens Toft Jensen voorziet wat dat betreft ook problemen voor fabrikanten die zowel in Amerika als in Europa produceren. De Europese richtlijnen zijn zeer streng als het gaat om het buitenhouden van deze rassen, en volgens Toft Jensen is het in

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5298

Toft Jensen

Niels Rolund

**FLEET LAAT ZIJN KLANTEN
NIET IN DE STEEK**

HET BEKENDE PRODUCT IN DE BEKENDE
VERPAKKING NU € 3,55 per kg*

*NEEM CONTACT OP VOOR
MEER INFO 06-47988082
WWW.FLEETBELIJNING.NL

Blaast uw kunstgras nieuw leven in!

Silica nova

onderhoud | revitalisatie | demontage

Onderhoud kunstgras

Wij zijn gespecialiseerd in het onderhouden van alle soorten kunstgrasvelden. Van tennisbaan tot hockeyveld en van korfbal- tot voetbalveld. Wij verzorgen de meest effectieve onderhoudsmethode.

Revitalisatie

Revitalisatie is een goede oplossing als de technische eigenschappen van een kunstgrasveld zijn afgenomen. Door het veld te revitaliseren kan het weer 3 tot 5 jaar mee.

Demontage

Een intensief gespeeld kunstgrasveld gaat ongeveer 12 jaar mee. Na deze periode zal het kunstgras moeten worden verwijderd voor recycling of hergebruik. Wij nemen dit proces graag voor u uit handen.

Silica Nova | 0525-621223 | www.silicanova.nl | Zwarteweg 62 Oosterwolde (GLD)

SURE-LINE impact

zomeractie bij Sure-Line

GRATIS: Demo op locatie bel: 0481-378200

ACTIE 1

Sure-Line Excellent

(concentraat)

Van €42,- voor €32,-*

Bestel
voor
1 augustus

ACTIE 2

Markeerwagen

Line Boy

Van €900,- voor €650,-*

ACTIE 3

Doelnet

P-doel volwassenen wit/groen

Van €84,- voor €69,-*

*Zie onze website voor de voorwaarden

• www.sportveldbelijningen.nl •

De toverbal die Scotts, oh nee Everris, oh nee ICL heet

Everris gaat verder onder naam ICL Specialty Fertilizers

Je neemt een toverbal. Even zuigen en je hebt een andere kleur. Zo ging het ook met Scotts. In amper vijf jaar is het bedrijf twee van kleur veranderd én naam veranderd. Amper een paar jaar na een eerdere naamsverandering gaat Everris opnieuw verder onder een andere naam: ICL Specialty Fertilizers. Een naam waar ook Fuentes, Nu3, Novapeak en F&C zich onder scharen.

Een paar jaar geleden werd Scotts Professional overgenomen door de Israëlische chemiegigant ICL en kreeg het een nieuwe naam: Everris. Met die overname startte een proces om beide bedrijven in elkaar op te laten gaan. Anno 2015 neemt Everris een nieuwe stap door opnieuw van naam te veranderen. Dit keer gaat het bedrijf verder onder de noemer ICL Specialty Fertilizers. ICL Specialty Fertilizers heeft inmiddels tientallen jaren ervaring als producent van gespecialiseerde meststoffen. Het bedrijf werkt met professionele agronomen en een grote keten van distributeurs wereldwijd en werkt met drie hoofdsegmenten: Sierteelt,

John Feyaerts

Vollegrondsteelt en Sportvelden, golfbanen, Parken & Tuinen. De integratie van Everris in ICL zou onder andere zorgen voor een sterk, goed op elkaar ingespeeld team van vooraanstaande professionals en een nog betere service aan kwekers, greenkeepers en sportveldbeheerders. ICL Specialty Fertilizers heeft zowel in de laboratoria als in het veld haar onderzoekscapaciteiten uitgebreid. Het wil de onderzoeks- en productontwikkelingstijd voor de kerntechnologieën, zoals oplosbare gecontroleerd vrijkomende meststoffen, verkorten. Daarnaast is het gestart met het ontwikkelen van nieuwe technieken voor nutriëntenefficiëntie en groeiversnellers. Door de middelen en 'knowhow' van verschillende ondernemingen samen te voegen, kunnen naar eigen zeggen nieuwe producten en technieken gerealiseerd worden die zorgen voor groenere, sterkere en gezondere grassen, planten en gewassen.

Volgens John Feyaerts, Country Manager Benelux, is de overgang van Everris naar ICL een logisch gevolg van de strategie 'Een bedrijf, een naam', waarbij Everris samen met drie andere ICL-meststofbedrijven de drijvende kracht wordt achter de Specialty Fertilizers-groep van ICL. 'Betrouwbaarheid, veiligheid en duurzaamheid, samen met toegevoegde waarde voor de gebruiker zijn de enige argumenten om producten op de markt te brengen en te blijven innoveren', aldus Feyaerts. De samenwerking tussen Everris, Fuentes, Nu3, Novapeak en F&C zou voor de afnemer de nodige voordelen opleveren, zoals een groter

productassortiment, meer nadruk op innovatie en productontwikkeling en een verdere integratie en optimalisatie van de activiteiten en toeleveringsketen.

Feyaerts erkent dat het even wennen zal zijn aan een nieuwe naam. 'Maar we zijn ervan overtuigd dat, ondanks dit korte intermezzo als Everris, de nieuwe naam ICL Specialty Fertilizers snel een begrip kan worden in de wereld van de speciale meststoffen. Speciale meststoffen zullen in de komende jaren meer aan belang gaan winnen, gezien de groeiende belangstelling voor duurzame en efficiënte landbouw.'

De oude namen op de productverpakkingen en in marketing en communicatie worden in de loop van 2015 stap voor stap vervangen door ICP Speciality Fertilizers.

ICL Groep

ICL is een beursgenoteerd bedrijf met de hoofdzetel in Israël, Tel Aviv, waarbij meststoffen ruim 50% van de omzet uitmaken. Het bedrijf steunt vooral op de wereldwijde ontginning van Kalium en Fosfaten in eigen beheer. ICL is mondiaal werkzaam in drie segmenten: Agro, Food & Industrial products.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5297

Wie wordt Fieldmanager of the year? 2016

Het vakblad Fieldmanager organiseert in november 2015 voor de zesde keer op rij, de verkiezing van de Fieldmanager of the Year. Met dank aan de sponsors Jean Heybroek, Melspring en Innoseeds gaat een deskundige jury dit jaar weer opzoek naar de beste sportveldbeheerder van Nederland. Verder zal de jury, dit jaar voor de derde keer, de FM High Potential Award uitreiken, een prijs voor het aanstormend talent op de sportvelden.

Denk jij dat je voor deze award in aanmerking komt? Of ken je een collega sportveldbeheerder waarvan je vindt dat hij of zij een goede kandidaat is?

Geef dan vandaag nog naam en sportveldcomplex per e-mail door aan de redactie. Er wordt met name ook gezocht naar jong talent en sportveldbeheerders in dienst van aannemers en adviesbureau's.

Kijk voor meer informatie op www.fieldmanageroftheyear.nl

Uw kandidaten kunt u doorgeven aan Lieke van der Weijde via project@nwst.nl

Wie wordt de opvolger van
Theo van Rosenburg als
Fieldmanager of the Year 2016?

www.fieldmanageroftheyear.nl

Graszaad is een eerlijk product!

NAK Systeem Kwaliteitsborging

Graszaad is een natuurlijk product. Het wordt geproduceerd door met name akkerbouwers, die basiszaad ontvangen en dit zaaien, om hiervan vervolgens zaaizaad te oogsten dat geschikt is voor de verkoop. De meeste grassoorten hebben een koude periode nodig om tot aarvorming te komen. In de aren zit het zaaizaad dat wordt geoogst als het rijp is. Omdat het in de natuur wordt geproduceerd, waarbij de omstandigheden wisselend kunnen zijn en ook het weer van invloed is op de opbrengst en kwaliteit, is het belangrijk dat de kwaliteit die geleverd wordt in de markt voldoet aan minimale kwaliteitseisen. Deze kwaliteitseisen zijn vastgesteld in de NAK-reglementen en de NAK ziet erop toe dat ze worden nageleefd.

Auteur: Jan van den Boom, Barenbrug Holland BV, namens Plantum

De NAK is de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen. Deze keuring is een wettelijke taak en wordt vervuld in opdracht en onder toezicht van de minister van Economische Zaken (EZ). Bij de NAK werken gespecialiseerde keurmeesters, die tijdens het seizoen alle keuringen uitvoeren die bijdragen aan de hoogwaardige kwaliteit van het Nederlandse (export)product.

Binnen de EU mag alleen goedgekeurd en gecertificeerd zaaizaad in het verkeer worden gebracht. Voor goedkeuring moet het zaad voldoen aan de gestelde eisen. Jaarlijks wordt zo'n 21.000 hectare graszaad, granen en overige gewassen gekeurd.

De NAK ziet erop toe dat het teeltmateriaal aan de gestelde eisen voldoet. Bij de veldkeuring worden de gewassen op rasechtheid, raszuiverheid, onkruiden en vermenging beoordeeld. De zaaizaadanalyse geeft informatie over de kiemkracht, de zuiverheid, het vochtgehalte en de gezondheid van het zaaizaad.

Een deel van de bedrijven voert de kwaliteitsvaststelling van het zaaizaad zelf uit (erkende bedrijven). De NAK controleert het werk van deze bedrijven door middel van controlemonsters, controlekeuringen en deskundigheidsbeoordelingen. Partijen zaaizaad die voldoen aan alle gestelde normen, worden door de NAK gecertificeerd.

Elke verpakkingseenheid wordt voorzien van een NAK-certificaat. De NAK voert dit werk uit volgens de specificaties van de opdrachtgever of volgens internationaal erkende voorschriften, zoals die van de ISTA.

Maar wat staat er allemaal op een label?

NAK-NEDERLAND = het keuringsstation dat toezicht houdt in het land waar het zaad de zak in is gegaan.

ZAADMENGSEL = in dit geval een mengsel van soorten of rassen; kan ook enkelvoudig zijn.

B219 = deponeringsnummer; bij dit nummer hoort een samenstelling die bij de NAK bekend is en die in de zak moet zitten. Meestal zit er een samenstellingssticker op de zak; deze moet overeenkomen met wat bij de NAK is opgegeven.

Voor = het gebruiksdoel van het mengsel, in dit geval SPORTVELDEN. Hier kan ook vermeld staan: BERMEN, GAZON of GOLFBANEN.

Partijnr. = uniek partijnummer, waarmee alle gegevens van de gebruikte rassen terug te herleiden zijn.

Sluiting = maand waarin het zaad in de zak is gegaan; vanaf deze datum is de kiemkracht nog minimaal een jaar gegarandeerd.

EG Systeem = keuringssysteem volgens hetwelk de keuring heeft plaatsgevonden.

Model 6 = kleur en vorm van het label

482.185.767 = uniek nummer van het label. Elk

label heeft een ander nummer; dit om fraude te voorkomen.

15 kg = inhoud van de zak, ofwel: voor hoeveel kg dit label gemaakt is.

Dit kwaliteitssysteem garandeert dat graszaad een eerlijk en betrouwbaar product is en dat de herkomst van partijen te traceren is tot aan de akkerbouwer die het zaad heeft geproduceerd. Het NAK-label is hiervan het bewijs.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5280

Tender Two

Als door een tender vijfentwintig procent van
de markt naar één partij gaat,
zullen veel bedrijven hun activiteiten beëindigen

De laatste tijd gaan veel discussies over de term disrupt. Een nieuwe technologie – vaak internetgedreven – die bestaande bedrijven aan de bedelstaf brengt. Airbnb doet dat met de hotelbranche, Uber met de taxibranchen. Als tijdschriftuitgever heb ik aan den lijve ondervonden wat de term betekent. Google verdient waarschijnlijk meer met de artikelen die wij online hebben staan dan wijzelf. Is dat eerlijk? Nee, natuurlijk niet. Jammer genoeg is eerlijk in dit geval geen relevante vraag. Het gebeurt en daar zul je het mee moeten doen.

Ook in de kunstgrasindustrie dreigt iets te gebeuren wat de bestaande marktverhoudingen behoorlijk zou kunnen gaan verstoren. Er zijn plannen om de CED-tender die enkele jaren geleden is uitgeschreven in een uitgebreide versie opnieuw op de markt te brengen. Niet de BVO's zijn nu de beoogde afnemers, maar de breedtesport. Het basisidee is dat de kosten van een kunstgrasveld nog eens stevig naar beneden kunnen door deze tender. Daar kun je natuurlijk vraagtekens bij zetten, maar in potentie kan deze tender de beslaande marktverhoudingen behoorlijk op hun kop zetten.

Het idee is heel simpel. Door een grote aanbestedingscampagne wordt de laagste prijs uit de markt geperst, maar zou het vooral ook veel eenvoudiger worden om een veld in te kopen. Hypercube, dat achter het idee van de breedtesporttender en ook de BVO-tender van enkele jaren geleden zit, redeneert dat de aanschaf van een kunstgrasveld veel moeilijker wordt gemaakt dan nodig is. Een beetje zoals je vroeger een auto kocht: dagenlang leuren langs dealers, met als eindresultaat een dikke stapel niet-vergelijkbare offertes en inruilprijzen. Door internet en vergelijkingssites is dat niet meer nodig en koop je een auto gewoon met een paar keer online klikken. Ik denk dat het nog maar de vraag is of zo'n tender haalbaar is. Het lijkt me lastig te combineren met de Aanbestedingswet. Voor sportclubs gelden

die regels natuurlijk niet, maar hoeveel clubs kopen zelf een kunstgrasveld? Eigenlijk speelt er altijd wel een belang van een gemeente mee op de achtergrond.

Ook het argument van lagere prijzen snijdt waarschijnlijk minder hout dan op het eerste gezicht lijkt. In vergelijking met onze buurlanden zijn de prijzen in Nederland al laag. De Nederlandse kunstgrasmarkt is relatief groot en daardoor ook scherp. Je zult vast nog wat kunnen besparen op advieskosten, maar is dat voldoende reden om de hele markt op zijn kop te zetten?

Want dat gaat natuurlijk wel gebeuren. Als door een tender bijvoorbeeld vijfentwintig procent van de markt naar één partij gaat, zullen veel bedrijven (aannemers en adviseurs) hun activiteiten op het gebied van kunstgras beëindigen. Er wordt af en toe best gekankerd op de rol van adviesbureaus en aannemers, maar deze bedrijven zorgen wel voor marktwerking en concurreren nu al stevig met elkaar op prijs én kwaliteit. Dat laatste aspect is natuurlijk het echte struikelpunt. Kwaliteit staat nu al vaak te laag bij de gunningscriteria. Dat zal alleen nog maar erger worden.

Met vriendelijk groet,

Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Hoofredacteur

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5293

Fieldmanager

wordt gemaakt samen met onze partners.

Wij hopen dat u met interesse en plezier deze uitgave van Fieldmanager gelezen heeft.

Wilt u reageren: hein@nwst.nl

KUNSTGRAS

SPORTVELD

GOLFBAAN

EEN KRACHTIGE COMBINATIE

staadegaard
Op grond van kwaliteit sinds 1933
0499-422435

GROENNOORD
050-5445360

KR Kraakman Perfors B.V.
Landbouw-, tuin- en parkmachines
0252-211288

JOHN DEERE

AGRI
MACHINES
by VERHAET / STEROUWER
0115-481710

GREVE B.V.
BEVERLAND NEDERLAND 1922
0527-630970

JAN de WINKEL
0547-288440

www.gkbmachines.com